ВІСНИК
ПРОГРАМ ШКІЛЬНИХ ОБМІНІВ

13
2002

Події, оголошення 2, 5, 8, 14, 28
Матеріали конференцій, доповіді... 9, 14
Проекти в Україні 17, 19, 20, 21, 23
Обмінюємося досвідом 25, 26
Програми шкільного партнерства 29

Прес-конференція, присвячена оголошенню програм обміну Державного департаменту США на 2003 рік

Надзвичайний і Повноважний Посол
Сполучених Штатів Америки в Україні
п. ***Карлос ПАСКУАЛЬ***

Мені надзвичайно приємно оголосити про конкурс на нові програми академічного обміну, який ми розпочинаємо у 2003 році. Коли два роки тому я прибув до України, то наголошував, що одна з речей, дуже важливих і актуальних для України, це утвердити себе як європейську державу. І протягом цих двох років, що минули, я із задоволенням хочу відзначити зростаюче розуміння і бажання українських людей узяти власну долю і долю власної країни у свої руки. Дедалі більше українці розуміють, що це справді їхня країна і її майбутнє залежить від них. Програму академічних обмінів ми вважаємо одним із способів допомогти українцям стати справжніми господарями своєї долі і творити майбутнє своєї країни. Я думаю, що найбільша користь від цих програм у тому, що вони дають учасникам можливість по-справжньому зрозуміти всю силу ідей. Ці програми допомагають людям усвідомити, що для більшості проблем у світі не існує єдиних простих рішень, а існують різні підходи. І найважливіше – це вміти аналізувати й шукати різні шляхи вирішення на основі тих інструментів, які знаходяться у ваших руках. Я хочу також наголосити на тому, наскільки важливі ці програми для американців у пізнанні України. Тут в аудиторії чимало випускників минулорічних програм, які, мабуть, не раз чули запитання: «А де знаходиться Україна?», «А яка це частина Росії – Україна?», «А що ви їсте?» і так далі, з чого видно, наскільки ще обмежені знання американців про Україну і який ви можете зробити внесок у те, щоб їх розширити. Ми, американці, також повинні думати про майбутнє, заглядати щонайменше на двадцять п'ять років уперед. Ми маємо думати про це, зважаючи на ту реальність, що Україна є третьою з найбільших держав Європи, що це країна з величезними можливостями, з високими технологіями, прекрасно освіченою робочою силою, з найкращими сільськогосподарськими угіддями в Європі. Для нас дуже важливо саме так думати і знати більше про Україну, знати більше про вас, про ваші плани на майбутнє і допомагати вам формувати це майбутнє. І саме в цьому дусі ми постійно розширювали академічні обміни із зовсім невеликої кількості їх у 1992 році до більш ніж 22 програм, які існують на даний момент. Я особливо хотів би подякувати Міністерству освіти і науки за ваше партнерство у здійсненні цих програм, тому що ми конструктивно працювали над їх реалізацією. Щороку близько 2 тисяч українців вирушає до Сполучених Штатів за програмами, які фінансуються Державним департаментом США. З 1992 року понад 25 тисяч українців побували в Сполучених Штатах за різними обмінними програмами. У контексті сказаного хочу нагадати про те, що відразу після Другої світової війни за програмами обміну Плану Маршалла також була поставлена мета досягти кількості 25 тисяч учасників програм, і в підсумку ми цього досягли, але в масштабах усієї Європи. Минулого тижня 800 українців, які стали переможцями конкурсів, уже поїхали до Сполучених Штатів і вже розпочали своє навчання та дослідницькі програми. Ті, хто був учасником цих програм, знають, що це досить непросте змагання, де претенденти проходять цілий ряд дуже серйозних тестів. Остаточний відбір проходить у Вашингтоні.

Нинішні програми охоплюють українців, починаючи від учнів старших класів середніх шкіл до студентів та аспірантів вищих навчальних закладів. Також вони розраховані на кандидатів наук, докторів наук, викладачів, учителів, дослідників. І, мабуть, найважливіше в оцінці цих програм те, що конкретно зможуть зробити їхні учасники після повернення в Україну. І тут дуже важливий момент: я хочу наголосити, що практично всі учасники цих програм повертаються назад в Україну. Коли я подорожую Україною, то однією з найприємніших і найкорисніших речей для мене є зустрічі з випускниками програм, під час яких я дізнаюся, що саме в своїх рідних містах вони роблять, чим займаються після завершення програм. Я зустрічався з людьми, які беруть участь у програмах з розвитку концепції лідерства в своїх містах, людьми, які займаються бізнесом, активні у сфері охорони довкілля, людьми, які запроваджують у своїй країні вивчену ними концепцію доброчинності

і створюють доброчинні організації. І що важливо, ці люди повертаються не просто озброєні знаннями, а з усім культурним досвідом, набутим ними, з тим, щоб не перемінити українську культуру, а розширити її горизонти для кращого бачення і розуміння всього, що відкрито для неї. І коли ці люди все глибше й глибше занурюються у роботу своєї громади, то це робить громадянське суспільство у вашій країні міцнішим і вашу країну в цілому більш сильною. І звісно, я хотів би подякувати нашим чудовим партнерам у реалізації цих програм: Офісу програм імені Фулбрайта, Американським радам, IREXу та Інституту Кеннана. Вони працюють з нами, щоб забезпечити відкритість процесу відбору кандидатів, його прозорість і чесність. Я впевнений, що ці програми – одна з найкращих інвестицій, яку можуть зробити Сполучені Штати в Україну, для України і для себе. І тому ми дуже сподіваємось, що зможемо продовжити ці програми в майбутньому.

Дякую.

Керівник управління міжнародних зв'язків Міністерства освіти і науки України
Омелян СУХОЛИТКИЙ

Вельмишановний пане посол, поважна президіє, шановні учасники прес-конференції! Дозвольте мені перш за все від імені міністра освіти і науки України професора Кременя подякувати шановному панові Надзвичайному і Повноважному Послу Сполучених Штатів Америки в Україні за співпрацю, і в його особі – уряду США за ту підтримку, яку він нам надає в реформуванні та розбудові нашої освіти й науки. Дійсно, пан посол сказав, що ті контакти, які ми зараз маємо завдяки цим програмам, широко сприяють культурним, освітнім обмінам і сприяють розвитку України в цілому, не тільки в галузі освіти. А ми знаємо, що розвиток перш за все йде через освіту і науку. Ми щиро вдячні також, що досягли зараз тих обсягів, яких у 80-х роках не мав навіть весь Радянський Союз. Тобто Україна зараз має більше стипендій, ніж тоді мав весь Радянський Союз. І ми думаємо, що на цьому уряд Сполучених Штатів Америки не зупиниться, а піде далі. Зі свого боку ми, звичайно, хотіли б, щоб ця вулиця була не з одностороннім рухом, а щоб до нас приїжджали молоді американці, аспіранти, вчені, тому що Україна має потужну систему освіти, широку мережу вищих навчальних закладів: 223 державних університети, понад 100 приватних. Серед них є унікальні університети, в яких бажали б навчатися громадяни будь-якої країни, в тому числі такої розвинутої, як Сполучені Штати Америки. Тому ми звертаємося до Вас, пане посол, до керівників програм сприяти якнайширшому залученню американської молоді для здобуття освіти в Україні. Можна почати з вивчення української мови, історії України, культури, побуту тощо і перейти на ті вузи, які у нас є дійсно унікальними, скажімо, такі як Харківський університет аерокосмічних технологій, де будують літальні апарати, Київській національний технічний університет «КПІ» і Національний університет імені Тараса Шевченка, Миколаївській кораблебудівний інститут та інші. Можна назвати дуже багато відомих у світі університетів. Ми дійсно підтверджуємо і той факт, що наша країна, як молода держава, ще маловідома в світі, бо від неї йде недостатньо інформації про Україну. Тут непочатий край роботи і в Міністерства закордонних справ, і в Міністерства інформації, і в того ж Міністерства освіти і науки, і в наших посольствах, що працюють за кордоном, але найкращими повноважними представниками за кордоном є люди, які їдуть з метою здобуття освіти, які їдуть по цих наших обмінах, які мають можливості широкого доступу, спілкування на будь-які теми, що не завжди доступно дипломатам та іншим представникам нашої держави, котрі виїжджають за кордон. Тому ми тільки за те, щоб ці обміни розширювалися, щоб вони були дійсно ефективними, щоб люди приїздили в країну і працювали в усіх-усіх сферах економіки, зокрема в тих, які Ви назвали, і багато ширше. А ми, освітяни, будемо зі свого боку робити все можливе, щоб Україна була представлена нашою освітою і наукою в світі, як це належно їй – великій європейській державі. Я вам дякую.

Учасниця програми «Сучасні проблеми» 2000 року, радник голови Комітету з питань екології Верховної Ради України, професор кафедри екології Президентського та Аграрного університетів, директор дослідницького Центру сталого розвитку та екологічної освіти і голова недержавної організації «Довкілля»
Валентина ПІДЛІСНЮК

Доброго дня! Я б хотіла вам просто розповісти, за якою програмою я їздила, як там було, які здобутки були в мене там, які були контакти, яке було поширювання тих знань, що я отримувала, і як я працюю зараз як професор і як керівник громадської організації, і як працює зараз наше «братство» тих випускників американських програм, а таке дійсно тут є.

Я поїхала до Америки в 2000 році. Це було чотиримісячне стажування за програмою «Сучасні проблеми». Три місяці я стажувалася в Університеті Джорджія за програмою з екологічного менеджменту. Останній, четвертий місяць я ста-

жувалася в університеті в Нью-Йорку. Якраз під час перебування в Університеті Джорджія, який знаходиться в містечку Есенс за 90 миль від Атланти, я зіткнулася з тим фактом, про який сьогодні говорилося: мало хто з американців знає, де знаходиться Україна, вони вважають, що це частина Росії. Дуже багато запитань було стосовно того, що ми їмо, як ми одягаємось, яка в нас культура, які пісні ми любимо, як ми відпочиваємо тощо. Треба сказати, що їх цікавила не тільки Україна, а й Казахстан, представники якого були разом з нами в Есенсі. Ми робили презентації, що стосувались і нашого предмета, і просто наших країн. І повірте мені, людей приходило не менше, ніж зібралося тут сьогодні. Тобто американці – це такі люди, які дуже люблять усе нове, люблять дізнатися про щось і ставлять безліч запитань. Якраз один із висновків, який я зробила після того, як побувала в Америці, що коли багато запитують, то це дуже добре. Коли я працювала в Академії наук, мені здавалося, що багато запитань свідчить про те, що ви погано виклали ваш матеріал. А в Америці я зіткнулася з тим, що чим більше вас запитують, тим цікавіші ви як особа чи як спеціаліст. Повернувшись в Україну, я створила Центр сталого розвитку та екологічної освіти. Крім того, що я працюю професором кафедри, я викладаю частково ті дисципліни, курс яких слухала в Університеті Джорджія, і маю вам сказати, що дуже багато я там дізналася саме з екологічного менеджменту, тому що ця дисципліна в Україні є малопоширеною і я вперше почала читати цей курс. Тепер він читається в кількох університетах. Так само, приїхавши два роки тому в червні, я почала всім розказувати про сталий розвиток, всі питали, що це таке. Тепер, я думаю, всі ви знаєте про Всесвітню конференцію в Йоганнесбурзі. Якраз у нашому університеті ми почали викладати цей курс зі сталого розвитку, і знання, які я отримала в неформальній обстановці, спілкуючись з представниками громадських організацій, мені дуже придалися. У США зі мною було влаштовано дуже багато зустрічей, я відвідувала лекції, зустрічалась і з професорами, і з представниками громадських організацій, а мої американські колеги з Університету Джорджія повезли мене на тренувальні заняття, які вони проводять для представників урядів. Тобто люди, які вибрані в локальний парламент, повинні обов'язково пройти стажування, в тому числі й стажування з екології. І тільки після того, як вони опанують цю дисципліну, вони мають право приступати до виконання своїх обов'язків. Разом з американськими колегами виникла ідея провести такі заняття в нас в Україні. Цю ідею ми втілили в життя в червні місяці 2001 року завдяки гранту, який дав Університет Джорджія. У нашому Центрі ми провели два тренувальних заняття для працівників локальних урядів Києва і Черкас. У Києві в них брали участь 75 представників локального уряду, тобто з кожного району міста було по два-три представники, які займаються екологічними проблемами. В Америці на такі тренувальні заняття запрошують не тільки представників уряду, а й представників громадськості, експертів, щоб вони могли між собою поспілкуватися, налагодили контакти і якимсь чином навіть вирішили свої проблеми. Їхній досвід ми постаралися запозичити. Крім двох тренувальних занять, на яких були присутні три професори з Університету Джорджія, ми провели ще тренування зі сталого розвитку. Ми також випустили книжку під назвою «Сталий розвиток суспільства. Двадцять п'ять запитань і відповідей». В роботі нашого Центру беруть участь і професори, і студенти – нам вдалося створити команду однодумців. Нещодавно ми виграли грант від Посольства США й у вересні цього року провели семінар зі сталого розвитку для локального уряду міста Кам'янця-Подільського і семінар «Після Йоганнесбурга» для випускників програм Держдепартаменту США.

Під час нашого перебування в США ми відчували себе однією командою. І хоча були в різних штатах, весь час підтримували між собою зв'язки. Підтримуємо їх і зараз. Саме в Університеті Джорджія я познайомилася зі своєю теперішньою найкращою подругою і заступницею, яка там перебувала за програмою JFDP. З багатьма випускниками американських програм ми теж часто спілкуємось, і коли я їжджу по Україні, завжди залюбки зустрічаюся з нашими випускниками, рада їх бачити і тут, у Києві, в нашому Центрі. Для мене вони – вісники нового в нашому суспільстві. Не всі ідеї, якими ми там надихнулись, і не все, що ми там бачили, може бути повністю використане в Україні. Однак усе нове, усе найцінніше, чим ми там збагатилися, чого навчились і що запозичили, неодмінно прийде і вже приходить до нас, звичайно ж, висіяне в наш рідний грунт і живлене соками рідної землі. І я думаю, що, як і записано в Йоганнесбурзькій декларації, інвестиції в освіту – це одні з кращих інвестицій. Я це повністю підтримую.

Програми академічних обмінів для громадян України, спонсоровані Урядом США на 2003–2004 рік

Програми фінансуються Бюро у справах освіти та культури Державного Департаменту США, координуються Відділом преси, освіти та культури Посольства США (PAS) й адмініструються організаціями-контракторами Відділу преси, освіти та культури. Інформацію щодо програм можна отримати на сторінці: www.usembassy.kiev.ua. Отримати анкети можна в організаціях, які безпосередньо адмініструють програми (контактна інформація подається нижче). Усі програми проводяться на засадах відкритого конкурсу для громадян України, для кожної з них вимагається вільне володіння англійською письмовою та розмовною мовою.

ПРОГРАМИ ДЛЯ ШКОЛЯРІВ І СТУДЕНТІВ

Шкільна програма обміну майбутніх лідерів
(FSA FLEX)

Адмініструється в Україні: American Councils.
Тестування відбувається у вересні–жовтні 2002 р.
Опис. Учням 9–10 класів, які народилися між 1 січня 1987 року та 15 липня 1988 року і перемогли у конкурсі за програмою повністю фінансується навчання в середніх школах та проживання в сім'ях у США протягом одного академічного року. Учасники конкурсу мають пройти тестування з англійської мови для запрошення на складання тесту TOEFL. Учні та їхні батьки запрошуються на презентацію програми. Довідки про розклад тестувань та презентацій в обласних містах України можна отримати в офісі American Councils.

Програма обміну студентів ВНЗ
(Freedom Support Act Undergraduate Program)

Адмініструється в Україні: IREX.
Останній день подання анкет – 31 жовтня 2002 р.
Опис. Студенти 1-го, 2-го та 3-го курсів, які успішно навчаються в акредитованих вищих навчальних закладах, отримують повну фінансову підтримку на один академічний рік для навчання в американських університетах та коледжах.
Дисципліни на 2003–2004 навчальний рік: американські студії, бізнес, економіка (тільки для студентів 2-го і 3-го курсів), журналістика та ЗМІ, інформатика та комп'ютерні дисципліни (тільки для студентів 1-го курсу), кримінальне право, менеджмент охорони навколишнього середовища, методологія освіти (тільки для студентів 2-го та 3-го курсів), міжнародні відносини (тільки для студентів 2-го та 3-го курсів), політологія, сільське господарство і соціологія.

ПРОГРАМИ ДЛЯ НАВЧАННЯ У МАГІСТРАТУРІ

Програми стипендій для аспірантів ім. Е. Маскі та «Акт на підтримку свободи»

Адмініструється в Україні: American Councils.
Останній день подання анкет – 25 жовтня 2002 р.
Опис. Навчання на рівні аспірантури в університетах США протягом одного чи двох академічних років з отриманням ступеня магістра чи без. Кандидати повинні мати закінчену вищу освіту українського навчального закладу на момент виїзду до США та бути віком до 40 років.
Галузі. Управління в бізнесі, масові комунікації/журналістика, економіка, освіта, менеджмент та політика у галузі охорони навколишнього середовища, бібліотекознавство та інформатика, громадське управління та громадська політика, охорона здоров'я, міжнародні відносини, право.

Програми стипендій для аспірантів ім. Фулбрайта

Адмініструється в Україні: Офіс програм ім. Фулбрайта.
Останній день прийому документів – 16 травня 2003 р.

Опис. Навчання на рівні аспірантури в університетах США протягом одного року з отриманням ступеня магістра чи без. Кандидати повинні мати ступінь бакалавра на момент виїзду до США; перевага надається особам віком до 35 років.

Галузі. Політологія; історія; охорона пам'яток історії; філософія; психологія; соціологія; антропологія; релігійні студії; американські студії; література; фольклор; мистецтвознавство; історія; критика або менеджмент у галузі культури та театру; театральне мистецтво; архітектура; бібліотекознавство; управління в галузі освіти; міжнародні відносини; економіка; правознавство.

ПРОГРАМИ ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КВАЛІФІКАЦІЇ

Програма ім. Г. Гамфрі

Адмініструється в Україні: PAS, Посольство США.

Останній день прийому документів – 27 вересня 2002 р.

Опис. 10-місячне стажування в США для підвищення професійного рівня без отримання ступеня. Претенденти повинні мати диплом про закінчену вищу освіту та мінімум 5 років професійного досвіду у запропонованій галузі.

Галузі. Освіта, лікування та профілактика наркотичної залежності; політика та менеджмент у галузі охорони здоров'я; розвиток сільського господарства та сільськогосподарська економіка; природні ресурси та менеджмент у галузі охорони довкілля.

Програма стажування молодих викладачів (JFDP)

Адмініструється в Україні: Офіс програм ім. Фулбрайта.

Останній день подання анкет – 13 грудня 2002 р.

Опис. Ґранти надаються на 11 місяців викладачам вищих навчальних закладів України для відвідання навчальних курсів та консультування з американськими науковцями щодо розробки навчальних планів і методів викладання. Учасники повинні мати 2 роки викладацького досвіду, бути віком до 40 років і на поточний момент працювати над кандидатською дисертацією або мати кандидатський ступінь. Програма робить основний акцент на викладання, а не на дослідження.

Галузі. Управління в галузі бізнесу, економіка, міжнародні відносини, управління в галузі освіти, охорона довкілля, журналістика, право, бібліотекарська справа та інформатика, політологія, психологія, громадська політика, громадське управління, соціологія, архітектура та міське планування, культурна антропологія, історія, лінгвістика, філософія, управління в галузі культури, література, американські студії.

Україно-американські стипендії за досягнення у викладанні (TEA)

Адмініструється в Україні: American Councils.

Останній день подання анкет – 16 грудня 2002 р.

Опис. Найкращі українські викладачі англійської мови та країнознавства США будуть відзначені сертифікатом за досягнення у викладанні й отримають ґрант для своєї школи на придбання обладнання та підручників. Також програма надає 15 переможцям можливість відвідати літній семінар у США. Учасники конкурсу повинні викладати англійську мову та країнознавство США щонайменше протягом 3 років у 5–11 класах середньої школи та планувати викладання протягом наступних двох років.

Партнерство в освіті (Partners in Education Program)

Адмініструється в Україні: American Councils.

Галузі. Суспільні науки, історія, країнознавство, правознавство.

Опис. ***А.*** 6-тижневий семінар/тренінг у шкільних округах США для викладачів та адміністраторів середніх шкіл і педагогічних університетів. Учасники повинні мати щонайменше 2 роки досвіду викладання. Області: Київська, Чернігівська, Рівненська, Волинська, Житомирська, Донецька, Луганська, Харківська, Полтавська, Сумська.

Останній день подання анкет – 13 грудня 2002 р.

Б. 3-тижнева програма з громадянської освіти у шкільних округах США для директорів загальноосвітніх шкіл, які мають щонайменше 2-річний стаж перебування на своїй посаді. Знання англійської мови не вимагається. Області: Сумська, Чернігівська, Черкаська, Кіровоградська, Миколаївська, Хмельницька.

Останній день подання номінацій – 6 грудня 2002 р.

ПРОГРАМИ ДЛЯ НАУКОВЦІВ

Стипендії для дослідження сучасних проблем (FSA Fellowship in Contemporary Issues)

Адмініструється в Україні: IREX.

Останній день подання анкет – 22 листопада 2002 р.

Опис. Можливість проводити дослідження протягом 4 місяців у США для науковців, викладачів університетів, урядовців, журналістів, юристів, лідерів недержавних організацій та інших професіоналів. Учасники програми повинні мати щонайменше ступінь кандидата наук і бути віком від 25 до 55 років.

Галузі. Стабілізація розвитку економіки в Україні; демократизація; права людини та верховенство права; політичні, військові проблеми, проблеми безпеки та громадська політика; розвиток громадянського суспільства; Інтернет, розвиток масових комунікацій і захист інтелектуальної власності; політика в галузі охорони здоров'я; політологія, політика в галузі екології, освітня політика; адміністрування у бізнесі; громадянська освіта.

Програма обміну науковців ім. Фулбрайта (Fulbright Scholar Program)

Адмініструється в Україні: Офіс програм ім. Фулбрайта.

Останній день подання анкет – 31 жовтня 2002 р.

Опис. *А.* Гранти на проведення досліджень або читання лекцій в університетах США надаються на один або два семестри особам, які мають ступінь кандидата або доктора наук.

Б. Спільна програма з Інститутом Кеннана: гранти викладачам та дослідникам у галузі державного управління, проблем партнерства і лідерства, розбудови демократії та громадянського суспільства для 6-місячного стажування в Інституті Кеннана.

Галузі. Американські студії (література, мистецтво, історія), українські студії, політичні та суспільні науки, релігійні студії, правознавство, економіка та бізнес, педагогіка, адміністрування в освіті, мистецтвознавство, архітектура та управління в галузі мистецтва, охорона довкілля, гендерні студії, інформаційні науки та бібліотечна справа, засоби масової комунікації та журналістика.

Українські навчальні заклади можуть запросити американського викладача або аспіранта на один або два семестри. Детальнішу інформацію можна отримати в Офісі програми ім. Фулбрайта.

ДЕ ОТРИМАТИ ІНФОРМАЦІЮ, АНКЕТИ ТА КОНСУЛЬТАЦІЇ ДЛЯ УЧАСТІ У ПРОГРАМАХ АКАДЕМІЧНИХ ОБМІНІВ

У той час, коли Відділ преси, освіти й культури Посольства США координує всі програми з обміну, які фінансуються Бюро у справах освіти та культури в Держдепартаменті США, фактична адміністративна робота, в тому числі розповсюдження аплікаційних форм і відбір кандидатів, здійснюється партнерськими організаціями Посольства США в Україні: Американськими Радами (ACTR/ACCELS), IREX та Офісом програм ім. Фулбрайта. Інформацію та анкети для участі в американських урядових програмах, а також індивідуальні та групові консультації можна отримати в освітніх консультативних центрах.

Відділ преси, освіти та культури Посольства США (PAS)

Опис програм, інформація про процес відбору кандидатів для участі у програмах, статистика та анкети знаходяться на сторінці Інтернет http://www.usembassy.kiev.ua

Американські Ради з міжнародної освіти: ACTR/ACCELS

E-mail: accels@accels.kiev.ua.
Головний офіс у Києві:
Адреса: вул. Мельникова, 63, Київ, 04050.
Тел. (044) 213-25-32, 246-82-21.

Міжнародна Рада наукових обмінів IREX

E-mail: staff@kyiv.irex.org.
Веб-сторінка: http://www.irex.kiev.ua.
Адреса: вул. Грушевського, 4, кімн. 301, Київ, 01001.
Тел.: (044) 229-34-79, 228-86-37.

Офіс програми ім. Фулбрайта

E-mail: office@fulbright.com.ua.
Адреса: вул. Грушевського, 4, кімн. 305, Київ, 01001.
Тел.: (044) 229-23-24, 229-18-50.

Консультативний центр «Освіта» у Львові

E-mail: andriy@osvita.org.
Веб-сторінка: http://www.osvita.org.
Адреса: а/с 1596, Львів, 79019.
Тел.: (38 0322) 97-12-06, факс 97-17-94.

Консультативний центр «Освіта» у Донецьку

E-mail: anna@cps.donetsk.ua.
Адреса: вул. Університетська, 24, кімн. 52; Донецький державний університет, Донецьк, 83055.
Тел.: (38 062) 335-98-66.

Центр міжнародних обмінів у галузях освіти та науки (American Councils) у Києві

E-mail: ieac@accels.kiev.ua.
Адреса: вул. Мельникова, 63, Київ, 04050.
Тел.: (38 044) 213-25-32, 246-82-21.

Центр сприяння міжнародній освіті «Освіта» у Сімферополі

E-mail: osvita@pop.cris.net.
Адреса: вул. Павленка, 5, корпус 2, кімн. 101, Сімферополь, 95000, АР Крим.
Тел.: (38 0652) 25-94-42.

Консультативний центр «Освіта» у Харкові

E-mail: Nataliya.B.Bulgakova@univer.kharkov.ua.
Адреса: пл. Свободи, 4, кімн. VII-45; Центральна наукова бібліотека, Харківський національний університет, Харків, 61077.
Тел.: (0572) 30-21-65.

Консультативний центр American Councils в Одесі

E-mail: eic@accels.odessa.ua.
Веб-сторінка: http://www.paco.net/~accels.
Адреса: вул. Старопортофранківська, 26, кімн. 60, Одеса, 65091.
Тел.: (38 0482) 22-90-77, 32-15-16.

Консультативний центр «Освіта» у Дніпропетровську:

E-mail: osvita@fregat.dp.ua.
Веб-сторінка: http://www.center-osvita.dp.ua.
Тел.: (38 056) 744-62-42.

Tesol Leadership Skills-Building Workshop Held in Kyiv

Patricia SULLIVAN,
Regional English Language Officer
Public Affairs Section

During the last week in August, the Regional English Language Office and Public Affairs Section of the U. S. Embassy in Kyiv sponsored the workshop for teachers of English, organized by Patricia Sullivan, the Regional English Language Officer, and Cultural Affairs Assistant Lilia Shylo.

On August 26 and 27, 2002 the Workshop was held in Kyiv. There were 60 participants, including 2 teachers from Moldova, 2 from Belarus, 2 from Georgia, and 2 from Armenia.

Workshop was focused on building leadership skills with topics on facilitation of meetings, planning conferences, team-building, submitting budgets, and developing action plans. The workshop was led by American Professor Zirka Voronka, specialist in English Language teaching from Passaic Community College in New Jersey. Professor Voronka has been active in Ukrainian educational issues for 12 years, and was involved in the establishment of TESOL-Ukraine in 1995. She focused on the development of skills leading to increased ability of the teachers to conduct professional conferences and work together efficiently and democratically. The workshops also focused on implementing democratic procedures for leadership turnover and the facilitation of meetings. During the Workshop, the participants wrote Action Plans focusing on aspects of leadership, budget, increasing membership in the professional organizations, and enlarging the scope of their activities. These Action Plans will be disseminated to all participants.

Professor Voronka brought much insight into issues in TESOL leadership, and was particularly appreciated for her superb planning and delivery of sessions that demonstrated her in-depth understanding of the needs of the teachers. The insight she brought to the issues was invaluable to the success of the workshops, and the positive heartfelt response she received from the participants was entirely deserved.

Ten Commandments of Leadership

PRACTICES	COMMITMENTS
Challenging the Process	1. *Search* out challenging opportunities to change, grow, innovate, and improve.
	2. *Experiment*, take risks, and learn from accompanying mistakes.
Inspiring a Shared Vision	3. *Envision* an uplifting and ennobling future.
	4. *Enlist* others in a common vision by appealing to their values, interests, hopes, and dreams.
Enabling Others to Act	5. *Foster* collaboration by promoting cooperative goals and building trust.
	6. *Strengthen* people by giving power away, providing choice, developing competence, assigning critical tasks, and offering visible support.
Modeling the Way	7. *Set* the example by behaving in ways that are consistent with shared values.
	8. *Achieve* small wins that promote consistent progress and build commitment.
Encouraging the Heart	9. *Recognize* individual contributions to the success of every project.
	10. *Celebrate* team accomplishments regularly.

Kouzes, J. M., & Posner, B. Z. (1995). *The Leadership Challenge.*

Leadership is an observable, learnable set of practices. Leadership is everyone's business.

Критичне мислення у поліпшенні сприйняття і вдосконаленні навичок у письмовій мові

Джойс Ярош ГАННУЛА,
професор Університету штату Монтана

Джойс Ганнула була першою дитиною, яка народилася у Сполучених Штатах у сім'ї українських емігрантів, переміщених із таборів у 1950 році. Батьки працювали днями й ночами, щоб дати їй змогу навчатись, і вона отримала ступінь бакалавра з англійської мови й розвитку усного спілкування. Диплом магістра Джойс отримала за фахом «викладання і розробка навчального курсу». Її дослідження проводились в Університеті штату Монтана, Коледжі Мідлебурі і в Гарварді. Тепер вона викладає в Університеті штату Монтана та у старшій школі в Боземані (штат Монтана).

Джойс щиро вірить, що можливість співпрацювати з учителями із Співдружності Незалежних Держав, особливо з України, є чи не найбільшим привілеєм і задоволенням у її житті.

Представлені матеріали є адаптованим варіантом доповіді на конференції у Посольстві США та на семінарі Американських Рад для випускників програми «Українсько-американські премії за досягнення у викладанні».

Writing Across the Curriculum

Concern for how teachers teach writing and critical development and growth that writing offers students in thinking skills and language development began with the Bay Area Writing Project in 1974 at the University of California at Berkeley. The Bay Area Writing Project was soon adopted in other states, offering teachers the same goals and foundational principles:

- Writing is fundamental to learning in all disciplines
- Writing deserves constant attention from kindergarten through university
- Teachers are the key to educational change
- The best teacher of teachers is another teacher
- Effective literacy programs are inclusive, reaching all teachers in order to reach all students
- Universities and schools accomplish more in partnership
- Exemplary teachers of writing write and use writing themselves

The following series of documents offers teachers key understandings for teaching writing successfully in all areas of the curriculum. Teachers of English as well as teachers of Ukrainian, literature, history or science will find these materials helpful.

One of the most important elements in teaching writing is an understanding of the writing process. This is the process used by professional writers during their work on articles, novels, academic papers, or speeches.

As teachers, we often assume students will work through the writing process without direct teaching. We must offer students instruction and practice in each stage of the writing process. If the teacher intends for students to produce a finished product, then the revision and editing steps are crucial. If the teacher wants to offer practice and training in writing, then a number of papers can be developed by using prewriting strategies and drafting. Finally, the students' best papers can be developed thoroughly through revision, editing and post-writing.

The Writing Process

Prewriting

This first stage in the writing process includes any experience, activity, or exercise that motivates a student to write, generates material and ideas for writing, or focuses the writer's attention on a particular subject. Brainstorming, free writing, improvisation, field trips, reading/listening/viewing selections and discussion are common prewriting activities from which the writing assignment evolves. During prewriting the topic is narrowed and the student considers the needs of the audience. (*For specific prewriting activities, see pages 3–4.*)

Writing (Drafting)

This stage follows naturally and purposefully from the prewriting stage. The writing stage is often

the first draft and may require the least amount of time in the process. Here it is CRITICAL that we allow our students to write without focusing on grammar, spelling and mechanics. The idea is letting thoughts flow on to paper. An overcritical teacher at this stage will prevent innovative thinking and instill fear of writing rather than the desire to learn how to develop and express ideas. Peter Elbow has called this stage "free writing". It is simply the writer's process of seeing what he or she thinks and knows and doesn't know or needs to discover.

Responding

In this stage, the writer shares his piece of writing with an audience (peers and/or teachers). The response is usually expressed through questions, suggestions, and statements to the writer about the organization, ideas, or style of what was written. Peer response groups and individual writing conferences provide the writer with valuable feedback.

This stage is often best taught through the use of a model. The teacher may display a piece of student writing and help the students respond to it. (*See questions for the responding process on page 5–6.*)

Revising

After the writer receives feedback from an audience, he is ready to "re-see" and "rethink" the piece of writing. As he revises and re-reads the writing, he pays special attention to how effectively the written material communicates his intent to the audience. In this stage, the writer focuses on improving organization, development of idea, and style. Revision is a recursive process, taking place during writing, rewriting, reading and re-reading.

Editing

Editing is the cleaning up and correcting of a piece or writing. The writer checks the conventions of writing including spelling, punctuation, usage, and syntax. Peers, tutors, aides, parents, and teachers may assist the writer in the editing stage.

Postwriting

Postwriting includes all the activities that students and teachers can do with a finished piece of writing. It may include reading aloud, dramatizing, recording, displaying and publishing. The more authentic the purpose and audience for the writer (student) the more committed he or she generally is to the work of writing.

Evaluating

Evaluation is one aspect of the postwriting stage. The purpose for evaluation should determine the methods of evaluation. Students should be informed of evaluation criteria before they write.

Prewriting Strategies

Brainstorming

For a given amount of time (e. g. five minutes), the students write down everything that comes to their minds about the topic. The goal is not to censor any idea, especially if working in a large group. Brainstorming can be done as a group with a recorder writing ideas on the board, in small cooperative learning groups, individually, or as a combination of any of these methods: auditory learners often do best with a small group or with the class as a whole while other learning styles may prefer to work alone at first.

Mind Map

Much like the strategy above, mind mapping allows the writer to brainstorm into a map or graphic of relationships. Learners have a visual prompt for brainstorming. Below is a same map for writing an Essay on an important memory.

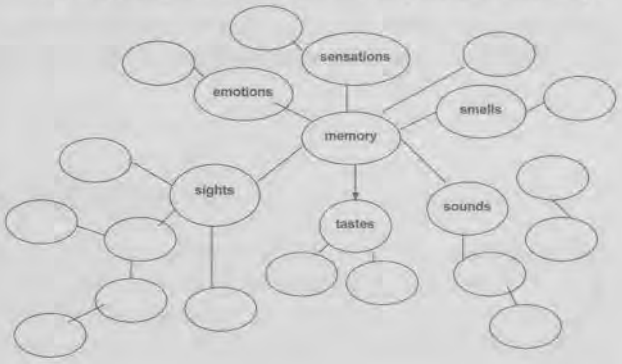

Passogram

Students place a topic on a sheet of paper. They pass it to the person who is sitting behind them, and they receive a paper from the person sitting in front of them. They read the topic and write down thoughts, ideas, suggestions, bits of information, and then they send the paper along. At the end of the exercise, all students will have contributed ideas to each student's paper.

Explaining Statements of Fact

Students select and state a fact about a topic. Next, they create a list of causes that could explain the fact. Finally, they try to relate the explanations to each other by forming questions. This is a wonderful strategy for a class discussion. Statement of fact: "Americans give more to charity than any other nation in the world." While it might seem simple to answer, "They have more money." Challenge students to dig beyond that type of thinking-comparing affluence to France, England...or nations-ask them to look beyond.... Any statement of fact can be used.

Word associations, analogy and metaphor

Students compare the topics to other things-inanimate objects, events, people, animals. The

new relationships often reveal new perspectives on topics. Ask students develop statements: a law is like... it reminds me of... using inanimate objects, events, people, and animals.... Etc.

Seeing a topic as a particle, wave or field

Particle: students look at their topic as isolated and unchanging. They explore the implications of viewing a topic in isolation.

Wave: Students look at the topic as a process, as part of a continuum.

They explore how it fits into what came before it and what will come after it.

Field: Students look at their topics as a system of relationships, as part of a network of related items. They ask the question, in what ways is your topic related to a larger context?

This is a wonderful strategy to teach critical thinking.

Journalist's Strategy

Students use the journalist's technique of asking questions about a topic: Who? What? When? Where? Why?

Question Probe

Students brainstorm as many questions as they can about a topic. (We are so good at giving our students answers that we often forget that the mark of an educated person is the ability to ask thoughtful questions.)

Graphic Representation

Ask students to picture their topic as a story. They should represent their topic by a series of quick drawings or symbols – ●♓&♏ ♦♒♓♋♏♌◆♓❑❑.

Students can also create a collage with pictures from magazines.

Art Project

Students work on an art project such as a drawing or painting about their topics. While they create, they are thinking about aspects of the topic. For example, students draw the illustration of Thanksgiving before they write a paragraph about American Thanksgiving traditions.

Questions for Partner Work or Group Work Revision

Note: do not have students ask all of these questions or similar ones at every revising session. Rather, pick some questions that seem most appropriate to your assignment and have students work on two or three each time.

Ideas and Content:

Is the paper interesting?
Does the writer try to do too much or too little with the topic?
Are there parts that are confusing?
Are there parts that need more explanation?
Do the details develop and support the main idea?
Does the writer add creativity or unique insight?

Organization

Does the writing have a beginning, middle and ending?
Do the ideas seem to be in the right order?
Does the writer help the reader follow his ideas?
Does the writing end in a clear or exciting manner?

Voice

Does there seem to be a real person behind the words?
Can the reader tell the writer cares about the topic?
Is the writing honest, personal and involving?

Word Choice

Are the words specific and accurate?
Are the verbs lively and interesting and the nouns specific?
Is her precision in language use obvious?

Sentence Fluency

Do the sentences vary in length as well as structure?
If dialogue is used, does it sound natural?
Does the writing have rhythm?
Does the writing seem to produce energy and feeling?

Conventions

Is the spelling and punctuation generally correct?
Is the grammar and usage correct?

Presentation

Is the handwriting readable?
Is the appearance attractive?

Sample assessment

Teachers may choose to evaluate one trait at a time. This is especially important for beginning writers. All of traits may be used for advanced writers.

Ideas and Content

5 This paper is clear and focused. It holds the readers attention with detail and information. The topic is narrow and manageable. It shows a high level of performance.
3 The topic is broad, although there is a central idea. Writer needs to add support or detail.
1 The paper had no clear sense of purpose or central idea.

Organization

5 The organization clearly leads the reader through the ideas.

3 The paper has an introduction, conclusion and basic order. Missing transitions or organization of ideas may take away from the ideas in the paper.
1 The paper lacks a clear sense of direction.

Voice
5 The writer speaks directly to the audience in an individual, compelling manner
2 The writer seems sincere but is not fully involved.
1 The writer is uninvolved or distanced. The paper seems lifeless or mechanical.

Word Choice
5 The words are precise interesting and natural.
3 The language is adequate and correct but may lack energy or color.
1 The writer used very limited vocabulary.

Sentence Fluency
5 The writing has a flow and rhythm with strong and varied sentence structures.
3 The sentences are predictable or routine or may seem somewhat stiff or choppy.
1 The sentences are incomplete or awkward. Most have the same structure.

Conventions
5 The writer demonstrates standard usage, spelling punctuation, and grammar.
3 The writer makes a few errors but is generally correct.
1 Errors in spelling, punctuation, capitalization, usage and grammar interfere with text.

Presentation (optional)
5 The form and presentation attracts the reader. It is pleasing to the eye.
2 The writer's message is understandable in this format, but there may be some difficulties reading the text.
1 The text is difficult to read. The spacing is confusing to the reader.

Total possible _____ /35

General Resource Material

What the research says about teaching writing

1. Different writing tasks invite prewriting strategies; different writers prefer different strategies.
2. When students write their first drafts, they should focus their attention on getting ideas down on paper. Overemphasis on correctness of mechanics or usage at this stage will inhibit creative or critical thinking.
3. Frequency of writing in and of itself is not associated with improvement of writing. Specific, direct instruction improves writing.
4. Improvement in writing grows from the careful development of a limited number of papers that receive in-depth writing process instruction, rather than hurried production of many papers.
5. The revision process is essential in improving writing and in developing critical reading skills. When students read their own and each others' writing, they grow as readers, writers, and thinkers.
6. Teacher grading of writing is unrelated to improvement in writing skill.
7. Positive teacher comments are more effective than negative ones in promoting skill in writing.
8. Effective instruction includes the use of sample papers from other student writers and literature as well as the teacher's own writing.
9. Students improve most when teachers teach one trait of effective writing at a time. Students should also focus on this trait when they revise. Traits include:

Ideas and Content (details, development, focus)
Organization (internal structure)
Voice (tone, style, purpose and audience)
Word Choice (precise language and phrasing)
Fluency (correctness and rhythm)
Conventions (grammar, spelling, punctuation)
Presentation (neatness, handwriting, formatting)

Designing Effective Writing Assignments

Writing assignments can do more than ask students to summarize and restate material. They can engage a student's understanding and ask him/her to think more deeply about a topic. They can inspire and motivate students.

The most effective writing assignments enable students to write fluently and purposefully for an audience. **RAFTS**) can help teachers identify and incorporate the elements of effective writing assignments. Teachers should design assignments with the following elements clearly specified to the students:

Role of the writer – the role allows the writer to decide on a point of view, voice and tone.

Audience for the piece of writing – reminds the writer to communicate to someone else; helps the writer determine content and style.

Format for the writing – helps the writer organize ideas and employ the conventions of format such as letters, interview and story problems.

Topic or subject for the writing – helps the writer focus on main ideas.

Strong Verb – directs the writer to consider the purpose of the writing. Strong verb indicates an action to take such as persuade, analyze, predict, compare and contrast, defend, evaluate, etc.

The following samples of RAFTS writing assignments were created by teachers for their students: Remember that all of these assignments were based on extensive prewriting activities and that students understood specific formats:

• You are Owen McCarthy, a poor but well-educated Irish poet. You have been sentenced to

hang for your treasonous participation in the French-Irish Rebellion of 1798. As you stand upon the Dublin gallows, the noose firmly around your neck, the sergeant in charge asks you if you have any final words to say. In a desperate but courageous speech, defend the Irish cause for independence to the hostile crowd of spectators.

• You are an advertising agent who has just received a contract for a media campaign to introduce Best Even Cookie Company's new product, a chocolate nut cookie. Name the product and determine the target audience. Create a one page magazine advertisement that convinces the audience to buy the product.

• You are a positive ion who hates being alone. You have must met the negative ion of your dreams. The negative ion is reluctant to bond with you because it is unaware of the steps involved in ionic bonding and of the energy benefits secured. In a dialogue, persuade the negative ion to bond with you.

• You are a student who is completing a project for the local science fair. You have a rectangular piece of tin 2"×3". You want to build a container using this piece of tin to hold the maximum amount of dirt for growing plants. Describe in a single paragraph, using specific detail, how you cut the tin so that the judges of the science fair will know exactly what you did.

Notice how these assignments engage the students' understanding and ask him/her to move beyond simple reporting. The following are suggestions for the various elements of RAFTS:

ROLES FOR STUDENT WRITERS

Self	Younger/older self
Actor/Actress	Animal Artist
Bully	Priest
Inanimate Object	Observer
Machine	Alien
Husband/wife	Teacher
Doctor	Parent
King	Singer
Author	Soldier
Nobleman	Writer
Poll taker	President
Explorer	Daughter/son
Doctor	Lawyer
Teacher	Fisherman
Tax Collector	Character from history
Politician	Character in work in literature

AUDIENCES FOR WRITERS

Audiences can be grouped into six major categories: peers, known adults, unknown adults, younger individuals, imaginary characters and specialized audiences (i. e. musicians)

Local politicians	Newspaper editors
Administrators	Teachers
Publishers	Radio stations
Television characters	Scientists
Artists	Ecologists
Journalists	Pen Pals
Charities	Other classes
Another School	Older students
Younger Students	Writers
Hospital Patients	Businesses
Colleges	Stores
Television Stations	Musicians
Athletes	Lawyers
Social Leaders	Relatives
Historians	Movie stars

Characters in literature/history

FORMATS

The following list offers teachers and students a vast arena of possible formats:

Journals and Diaries	Memoirs
Scripts	News stories
Fiction	Commercials
Flyers	Letters
Interviews	Policy Papers
Monologue	Dialogue
Obituary	Public Notice
List	Parody
Newspaper Human	Interest Story
Slogan	Captions
Speech	Poetry
Dictionary Entry	Observations
Editorial	Prayer
Minutes of Meeting	Advertisement
CD/record inserts	Reviews
Magazine article	Sermons
Cartoons	Will
Contest entry	Resume/Vita
Confession	Book blurb
Children's story	Telegram
Letters of:	
Inquiry	Protest
Resignation	Farewell
Warning	Invitation
Complaint	Apology
Congratulations	Application

TOPIC

Topics should be appropriate, stimulating and instructive:

Appropriate: takes into account the age, maturity, ability, experience and interests of the writer; relates to ideas and materials being used at the time or very recently. May connect to material to be presented.

Stimulating: engages writer in a quest for an answer, a controversy, or some accurate observation that is worthwhile but not too personal; allows some room for choice or options.

Instructive: furnishes or draws upon adequate data; specifies limits, conditions, and/or expected performance; encourages experimentation, original or critical thinking; offers an opportunity to play with idea, language, or both, enables discovery. It is too difficult for students to "come up with a topic" – they need guidelines and suggestions with room for choice.

STRONG VERB

What is the purpose of the writing?
What is it that I want my Students to do in this piece of writing?

Knowledge: define, describe, identify, label, list, locate, name, reproduce, match, order, recall, record, state.

Comprehension: arrange, classify, convert, define, demonstrate, describe, discuss, explain, interpret, illustrate, paraphrase, relate, report, summarize.

Application: apply, change, demonstrate, illustrate, modify, predict, relate, solve.

Synthesis: compile, compose connect, generalize, invent, modify, propose, revise, design, extend, formulate, integrate, develop, theorize.

Evaluation: appraise, argue, assess, compare, conclude, persuade, criticize, debate, evaluate, judge.

The use of RAFTS and the writing process will create student writing that is thoughtful and often creative. They will understand the demands and benefits of writing that is well done. When asked to create similes and metaphors for writing, my students responded by telling me that

"Writing is food for the mind."
Robert Hunt

"Writing is like performing heart surgery. Every detail counts."
Heather Parks

"Writing is like a chess game: understand it, practice it, keep at it."
Heather Parks

"Writing is like cooking. Anyone can do it but very few are very good at it."
SS

"Writing is emotion flowing from heart to hand to paper."
Angie Neilson

"Writing is like moving a beached whale; you've got to think it through."
Edam A.

"Writing is easy. It's the thinking that is tough."
Jon Green

"Revising is like a tree losing its leaves; it gets rid of the old so the new can be born."
Jennifer Smith

"Writing is talking with your mouth closed and your heart wide open."
Jon Green

"Writers are photographers for the blind, musicians for the deaf and orators for the mute."
Dawn White

For questions or additional information, please contact Joyce at: **jaroszhannula@aol.com**

ПОСОЛЬСТВО США В УКРАЇНІ ОГОЛОШУЄ ВІДКРИТИЙ КОНКУРС ПРОЕКТІВ «ДЕМОКРАТИЧНІ ҐРАНТИ» ДЛЯ КРИМУ

Відділ преси, освіти та культури Посольства США в Україні оголошує відкритий конкурс проектів за програмою «Демократичні гранти» для Криму.

Програма спрямована на підтримку оригінальних перспективних проектів від офіційно зареєстрованих НПО (недержавних та неприбуткових організацій), призначених сприяти демократичним перетворенням в Україні. Передбачається, що внаслідок відкритого конкурсу для НПО Криму отримають фінансування проекти, що сприяють реформам у таких напрямках, як захист прав людини, верховенство права, розвиток третього сектора, громадянська освіта, реформи в галузі економіки та підтримка громадських ініціатив.

Рішення щодо фінансування проектів ухвалюватиметься Посольством США в Україні та Державним департаментом США у Вашингтоні.

Проекти на конкурс приймаються до **31 жовтня 2002 року** і повинні бути подані особисто або надіслані поштою.

Докладнішу інформацію про конкурс, включаючи критерії програми та анкету, можна отримати електронною поштою **demgrant@usembassy.kiev.ua.**

Інформацію також розміщено на інтернет-сторінці Посольства **http://www.usembassy.kiev.ua/assistance_democracygrants_eng.html.**

Крім того, інформацію та анкету можна отримати звичайною поштою або особисто за адресою:
Відділ преси, освіти та культури Посольства США в Україні, вул. Глибочицька, 4, 04050, Київ, Україна.

Телефони для довідок: **(044) 490-40-26, 490-41-23.**

Прохання на всіх листах-запитах посилатися на Конкурс «Демократичні ґранти» для Криму.

Громадянин нового тисячоліття

Петро КЕНДЗЬОР, Поліна ВЕРБИЦЬКА,
Всеукраїнська асоціація «Нова доба»

Навколо нас існує чимало різноманітних проблем, які тривалий час чекають свого розв'язання. Невпорядковані вулиці, брудні під'їзди будинків, у яких ми живемо, відсутність умов для організації дозвілля молоді, місця екологічної небезпеки – ці та багато інших різних проблем неможливо вирішити лише силами владних структур. Для їх успішного розв'язання необхідні консолідація і співучасть усіх громадян.

Проведення суспільної Акції школярів України «Громадянин» має на меті стимулювання у молодого покоління інтересу до вирішення актуальних проблем українського суспільства, формування практичного досвіду громадянських дій та демократичної поведінки.

Основними завданнями Акції є: набуття учнями знань і навичок, необхідних для успішної участі в суспільно важливих проектах; оволодівання практичним досвідом участі в суспільному житті, розвиток громадської ініціативи школярів.

Головним у проведенні Акції є виховання у підлітків розуміння важливості громадської ініціативи у вирішенні актуальних питань на рівні селища, району, міста, регіону.

Залучення школярів до активної позакласної та позашкільної громадської роботи має на меті не тільки сприяння розв'язанню сучасних суспільних проблем. Воно покликане також допомогти юним громадянам навчитися:

- *критично оцінювати дійсність;*
- *чітко та аргументовано висловлювати свої думки;*
- *вмінню впливати на рішення владних структур;*
- *грамотно, відповідно до норм чинного законодавства, знаходити шляхи розв'язання суспільних проблем.*

Практика свідчить, що ініціатива юних є вагомим чинником у процесі вирішення різних проблем суспільного життя.

14 вересня 2002 року у Київському міському будинку вчителя відбувся заключний етап суспільної Акції школярів України «Громадянин». У цьому заході взяли участь 32 кращі команди учнів разом зі своїми консультантами, а також запрошені гості – представники Верховної Ради України, Адміністрації Президента України, міністерств та відомств, Посольства США в Україні, громадськість Києва. Роботою Акції зацікавилися засоби масової інформації.

На адресу оргкомітету акції «Громадянин – 2001» надійшло 167 учнівських проектів з різних регіонів України, над якими працювало 1432 учня.

Дорослі (педагоги освітніх закладів, наставники дитячих громадських організацій і об'єднань) брали участь в Акції на правах консультантів, експертів, членів журі.

Всі вітали учасників акції – людей ще юних за віком, але цілком зрілих за своїми переконан-

нями, поглядами, а найголовніше – за своїм відчуттям громадянського обов'язку.

Ще у вересні минулого року ми мали можливість познайомитися із учасниками акції «Громадянин – 2001». Сьогодні перед нами були найбільш активні юні громадяни України 2002 року. Велика кількість учасників, проведення у багатьох регіонах України конкурсів соціальних проектів на шкільних, районних чи обласних рівнях свідчить про те, що шкільна молодь України конкретними справами допомагає активно розбудовувати рідну державу, будує своє майбутнє.

Акцію було організовано Всеукраїнською асоціацією викладачів історії та суспільних дисциплін «Нова доба» за підтримки Міністерства освіти і науки України. Проект «Громадянин» здійснювався у рамках CIVITAS: Міжнародної програми обмінів із громадянської освіти.

Особливо хочемо відзначити ті організації та установи, які надали матеріальну підтримку для проведення даного заходу.

Це передусім:

Державний департамент освіти США;
Київський міський будинок вчителя;
Корпорація «Кока-Кола»;
Видавництво «Українські технології».

Ми також вдячні багатьом державним, громадським, приватним та акціонерним організаціям за підтримку проектів на місцях, зокрема:

Лисичанському нафтопереробному комбінату, який кожного року долучається до справи громадянського виховання учнів;

вчителям, членам Асоціації «Нова доба» – за проведення навчальних семінарів, і в першу чергу – *вчителям-консультантам,* які організували своїх школярів;

радіопередачі «Старшокласник» і всім регіональним ЗМІ, які допомагали на місцях, за інформаційну підтримку.

Отже, учасникам суспільної Акції школярів України було запропоновано роздивитись у своєму довкіллі – школі, під'їзді, вулиці, мікрорайоні і передусім біля себе самого – і серед численних проблем вибрати найбільш актуальну, важливу й цікаву.

Згодом, згідно з умовами Акції, цю проблему треба було вивчити й запропонувати учасникам власний варіант її вирішення. Тож більшість учасників Акції брала безпосередню участь у процесі практичного розв'язання проблеми.

Організувати платну дискотеку, а за зібрані кошти відремонтувати спортивний зал школи, надати допомогу дітям-інвалідам місцевого Дитячого будинку, знайти спонсорів для передплати періодичних видань для шкільної бібліотеки, придбання телевізора чи навіть кількох комп'ютерів, зініціювати рішення селищної ради щодо впорядкування звалища отрутохімікатів чи відродження ярмаркових традицій.

Здавалося б, на тлі великих стратегічних державних процесів ці справи є незначними, та коли таких маленьких справ сотні, тисячі, мільйони й ініціюються вони ентузіастами, то саме ці справи стають надійними підвалинами державного розвитку, а отже й майбутнього кожного з нас.

Акція школярів України «Громадянин» не була грою. Це була реальна, серйозна, складна, копітка й дуже відповідальна робота молодих громадян України та їхніх наставників. Але суть Акції не в тому, щоб руками дітей вирішити проблеми дорослих. Це була величезна допомога нашому суспільству, але водночас усі ми вчилися:

- *бачити проблеми і не бути байдужими;*
- *ініціювати і об'єднуватися;*
- *співпрацювати і бути толерантними;*
- *бути відповідальними і вимогливими.*

Ми вчилися робити такі прості речі як:

- *правильно написати офіційного листа-звернення;*
- *домовлятися про зустріч;*
- *чемно та по-діловому розмовляти по телефону;*
- *і дякувати також.*

А найважливіше – це те, що ми вчилися бачити різноманітні суспільні проблеми і не проходити байдуже повз них.

З коротким описом проектів-переможців ми запрошуємо вас ознайомитись на нашій вебсторінці: **www.doba.lviv.ua.**

Молодь обирає дію

Олександр ВОЙТЕНКО,
вчитель історії Гадяцького НВК № 1,
випускник PIE-2000

Однією з характерних ознак сучасних держав, де формується громадянське суспільство, є активна життєва та громадянська позиція їх членів. Бути активним громадянином – означає не лише добре знатися на політиці й праві, бути законослухняним та справним платником податків. Бути активним громадянином – означає передусім залученість до вирішення суспільних проблем, відповідальність як за власні дії, так і за стан справ у громаді. Часто-густо виховання в нашій школі спрямоване на формування аж занадто формальних і неконкретних якостей: національної самосвідомості, патріотизму, релігійної та соціально-культурної толерантності тощо. При цьому мало хто з педагогів глибоко замислюється над тим, як оцінити власні надбання, чи можна взагалі простежити дієвість такого виховного впливу на особистість підлітка. Ставлячи перед собою такі віддалені й неконкретні завдання, ми втрачаємо реальні можливості вже сьогодні дійсно та реально сприяти становленню нового громадянина. Як Батьківщина починається з рідної домівки, так і формування активного громадянина починається з дитинства й реалізується в щоденному житті, у навчанні найпростіших істин: допомагай тим, хто цього потребує, дбай про людей, які тебе оточують, намагайся самостійно вирішувати власні проблеми, умій спілкуватися та розуміти інших... Усе починається з малого.

Для того, щоб брати активну реальну участь у житті держави, потрібні спеціальні ***громадянські знання, уміння і навички.*** Громадяни повинні розуміти, чого потребує подальший розвиток держави, хто і як керує державою і суспільством, що в житті нашої України залежить від нас, її громадян, чим і як ми можемо допомогти своїй Батьківщині, а отже самим собі і своїм рідним, близьким, друзям, щоб жити краще й щасливіше.

Ми повинні виховати громадянськість як усвідомлення власної ролі в житті суспільства, активне прагнення до його вдосконалення у відповідності з демократичними нормами та цінностями.

Активний громадянин, на формування особистості якого й спрямована громадянська освіта, не лише компетентна в сфері демократії людина, це ще й особа, яка має досвід громадянської дії.

Однією з форм навчання громадянської активності є навчання соціального проектування. Вона не є новою: це набуття досвіду соціальної діяльності на достатньому для дітей рівні. Свого часу система шкільного виховання включала в себе тимурівський рух, суспільно корисну працю піонерських загонів, у західному світі майже століття діють скаутські організації, що передбачають виховання навичок волонтерства та доброчинності. В сучасних умовах цей досвід потребує наповнення його новим змістом. Головне те, що спонукою до громадянської дії мають бути не формальні чинники, привнесені ззовні, а внутрішня мотивація до неї, усвідомлення власної потреби в такій діяльності, відчуття відповідальності за свою громадянську позицію.

Новий проект «Молодь обирає дію», розроблений групою науковців, педагогів, представників громадських організацій після перебування у Сполучених Штатах («Вчителі за демократію та партнерство», «Нова доба», «РМЦ "Айорн"»), почав реалізовуватися в Україні цього року. Він має на меті навчання учнів реалізовувати на місцевому рівні соціальні проекти, які приноситимуть реальну користь громаді, а для учасників стануть першим досвідом громадянської активності. Для участі в проекті було оголошено конкурс серед шкіл України.

Переможцями й учасниками пілотованого проекту стали 7 шкіл з різних регіонів України, а саме:

- *Славутицький ліцей Київської області;*
- *Гадяцький НВК № 1 Полтавської області;*
- *ЗОШ № 48 м. Луганська;*
- *Дрогобицька гімназія Львівської області;*
- *Іспаська школа Вижницького району Чернівецької області;*
- *ЗОШ № 208 м. Києва;*
- *ЗОШ № 4 м. Іллічівська Одеської області.*

В серпні команди у складі учнів, учителів, представників адміністрації шкіл та місцевого самоврядування взяли участь у навчальному семінарі, що проходив у Іллічівську. Протягом тижня учасники мали можливість отримати нові знання з соціального проектування, поглибити знання з практичного застосування права, а також набути навичок використання сучасних комп'ютерних технологій у роботі. (Проект передбачає телекомунікацію учасників під час пілотування проекту: електронне листування, робота у форумах, конференціях, що також є новим для існуючої системи навчання).

Створена група тренерів у складі: керівник тренерської команди – Пометун О.; тренери організації «Вчителі за демократію та партнерство» – Ремех Т., Сущенко І.; організації «Нова доба» – Войтенко О., Голосова Н., Костюк І.; «РМЦ "Айорн"» – Дементієвська Н., Морзе Н., Сахацька В. протягом п'яти днів мала задоволення працювати з командами – учасницями проекту над навчальними вправами з комунікації, практичного права, соціального проектування та телекомунікацій.

Цікавим був досвід, яким радо ділилися з присутніми на семінарі американські колеги, представники організації Street Law Дебора Фостер та Артемас Картер, вчителька з Нью-Йорка Нілл МакГолдрік, помічник аташе з питань освіти та культури посольства США в Україні Н. Єремєєва.

Навчальний семінар дав можливість попередньо апробувати ті матеріали з соціального проектування, на основі яких розпочнеться навчання в школах – учасницях проекту.

Таке навчання є новою формою роботи педагога, бо поєднує в собі як традиційні форми, так і набуття учнями нового досвіду безпосередньо в процесі реалізації соціального проекту.

Основною метою даної форми роботи є:

– вироблення емоційно-ціннісного ставлення до значення колективного життя, що відповідним чином сприятиме спрямуванню активності особистості, набуття досвіду громадянських дій, демократичної поведінки та ефективного спілкування.

– розвиток в учнів умінь та навичок конструктивно-критичного мислення, їхніх комунікативних навиків, ініціативи, самостійності, здатності та вміння уникати соціальних конфліктів;

– навчання практичному використанню правових знань.

Проект «Молодь обирає дію» робить наголос на розвитку таких умінь та навичок:

- критично аналізувати інформацію;
- аргументувати, доводити та висловлювати власні погляди;
- удаватися до ненасильницьких методів розв'язання проблеми;
- брати на себе відповідальність;
- давати власну оцінку та формулювати незалежні судження;
- робити вибір, займати власну позицію;
- впливати на політику та процес прийняття рішень (подання петицій, лобіювання);
- вести переговори, досягати компромісу та консенсусу;
- брати участь у соціальних процесах;
- впливати на процес прийняття рішень;
- толерантно вирішувати конфлікти тощо.

Навчання соціального проектування передбачає певну послідовність кроків. Складовими такої діяльності є:

- уміння визначати проблеми громади та своє ставлення до них;
- навчання свідомого вибору проблем громади, вирішення яких є актуальним й особистісно значущим для учнів;
- пошук джерел інформації з проблеми та їх дослідження;
- вивчення нормативної бази України, що регламентує питання громадянської активності;
- навчання планування діяльності з вирішення проблем громади;
- набуття навичок комунікації з представниками органів влади, місцевого самоврядування, ЗМІ, інших громадських інституцій;
- організація та діяльність з реалізації соціального проекту;
- навчання оцінювання власної діяльності через підготовку та презентацію результатів роботи.

Для успішного вирішення завдань проекту передбачається широке використання у практиці активних методів роботи: «мозкової атаки», дис-

кусії, моделювання, вивчення казусів (випадків, реальних ситуацій суспільного життя), взаємонавчання, роботи в малих групах, рольових ігор, драматизації, портфоліо тощо.

Освітні дії спираються на місцеву громаду та існуючі в ній інституції – органи місцевого самоврядування, державні та недержавні організації, а також конкретних осіб, з якими вчитель та учні можуть контактувати. Передбачаються відвідання учнями органів місцевого самоврядування, редакцій місцевих газет, зустрічі з працівниками державних організацій.

Організатори проекту очікують на позитивні результатів пілотування та сподіваються, що набутий досвід стане можливим для широкого впровадження в навчальних закладах України.

Місце зустрічі змінити не можна

(декілька добрих слів про місце та значення IREX у житті випускників програм обміну)

Тетяна РЄЗАНОВА,
м. Донецьк,
випускниця програми PIE-2001

Для нас, випускників програми «Партнери в освіті», це не просто добре знайоме словосполучення з кінострічки, це правда нашого життя, підтверджена часом. З моменту свого відкриття (1 листопада 2000 р.) IREX став таким місцем. Випускники численних програм, які адмініструються Бюро у справах освіти та культури Держдепартаменту США, стали постійними відвідувачами Донецької обласної наукової бібліотеки ім. Н. К. Крупської, яка люб'язно надала для цього своє приміщення.

Перше серйозне знайомство з комп'ютером відбулось у нас в Америці, і відтоді спілкування з ним стало просто потребою. В умовах, коли бюджетна сфера (особливо в науці та освіті) не може належним чином забезпечити комп'ютеризацію та доступ до Інтернету, послуги IREXу дають нам можливість наблизитись до тих стандартів, за якими існує цивілізований світ, світ, який уже не можна уявити без сучасних інформаційних технологій.

То що ж таке IREX? International Research and Exchanger Board – Рада міжнародних наукових досліджень та обмінів – є провідною некомерційною організацією Сполучених Штатів Америки, яка розробляє та впроваджує програми у сфері вищої освіти, розвитку Інтернету і правового громадянського суспільства та підтримує незалежні засоби масової інформації як у США, так і в Європі, країнах колишнього СРСР, на Близькому Сході та в Азії. З дня свого заснування у 1968 році IREX виконує роль базової організації для навчальних закладів, урядових інститутів та корпоративного сектора з питань міжнародної політики, підприємництва, розвитку економіки та соціальної сфери. За період свого існування IREX надав підтримку більше ніж 15 тис. студентів, учених, політичних діячів, підприємців, журналістів та представників інших професій.

За 1,5 року свого існування наш IREX-центр налагодив надійні зв'язки не тільки з випускниками програм обміну, а й із суспільними організаціями, науковою інтелігенцією, студентською молоддю міста Донецька, волонтерами Корпусу Миру. Для нас, сучасної інтелігенції, життєво важливо бути в курсі подій, що відбуваються у світі, за допомогою Інтернету розширювати межі пізнання, долучатися до досягнень світової цивілізації, налагоджувати тісні товариські зв'язки з колегами з ближнього та далекого зарубіжжя. Участь Донецької обласної бібліотеки в цьому проекті надає унікальну можливість різним цільовим аудиторіям отримати безкоштовний та вільний доступ до інформаційних ресурсів, сприяє обміну та співробітництву донеччан з американськими та євразійськими партнерами.

Якщо у вас усе ще виникають труднощі в роботі з комп'ютером, тоді тренінги, що проводяться в IREX, допоможуть вам їх подолати. Три основних тренінги – основи комп'ютерної грамотності, Інтернет для користувачів, основи веб-дизайну дають вам можливість отримати надійні базові знання. Але, як відомо, апетит зростає під час їжі. І знов IREX подасть вам руку допомоги. Семінари, організовані тут, сприятимуть примноженню ваших знань, тому що теми цих семінарів різноманітні і, як правило, дуже цікаві та актуальні.

Особливо важливим для нас є наявність клубу випускників програм обміну. Його засідання проходять двічі на місяць. Як приємно поспілкуватися з колегами та постійними відвідувачами центру в теплій, невимушеній атмосфері, завести нові цікаві знайомства, налагодити тісні товариські відносини. Погортайте книгу відгуків, і

ви впевнитесь, що цю величезну координаційну роботу виконують дуже відповідальні та доброзичливі люди. Професіоналізм Світлани Бойцової та Олега Павліхіна досягнув просто європейського рівня. Їхні завдання нелегкі, але почесні. Саме вони дають нам змогу:

- йти в ногу з часом;
- розширювати свої професійні знання;
- збагачувати свій інтелект;
- підвищувати свій рівень володіння комп'ютером;
- отримати актуальну інформацію за допомогою Інтернету;
- мати унікальну можливість спілкуватися як у стінах центру, так і за його межами.

Саме за допомогою Інтернету ми дізналися, що подібні центри існують і в інших містах України, а головне, вони продовжують створюватись! І всіх, хто очікує на появу таких центрів, ми вітаємо! Нарешті й ви зможете відчути справжній професіоналізм, щирість, тактовність і терпіння працівників цих центрів, отримаєте радість від спілкування, приємні враження та натхнення, які допоможуть вам у вашій подальшій діяльності. Ви відчуєте, що ваш урок став цікавішим та змістовнішим, а ваша дисертація виглядає ще солідніше. Можливо, вам поталанить, і ви отримаєте грант для втілення ідеї, яку ви давно хотіли здійснити! Отже, вперед до нових граней пізнання! І в цьому вам з радістю та задоволенням допоможуть працівники чудового проекту – центру IREX. Де шукати таку можливість, ви вже знаєте. І місце зустрічі змінити не можна, ніяк не можна!

Українські вчителі англійської мови україномовних шкіл Донеччини підвищили свою кваліфікацію

Олена БАШУН,
заст. директора Донецької обласної універсальної наукової бібліотеки, кандидат педагогічних наук, випускниця програми «Громадські зв'язки – 2000»

З метою допомоги вчителям англійської мови україномовних шкіл Донеччини інститутом підвищення кваліфікації викладачів англійської мови коледжу Сієна проведено тижневий семінар «Використання інтенсивних методик викладання англійської мови у школі». Спонсорували цей проект Департамент сучасних мов коледжу Сієна в Олбані, штат Нью-Йорк і добровільна організація «Американці за демократію в Україні».

Організаторами семінару були Донецька обласна універсальна наукова бібліотека, Донецька обласна спілка «Громадські ініціативи» та ліцей загальноосвітньої школи № 12 м. Донецька. Його проведення було підтримано управлінням освіти Донецької міської ради (заст. начальника В. М. Скнар). Підбір учасників семінару проводився директором міського науково-методичного центру управління освіти Донецької міської ради Г. О. Черноводською, що дало змогу представити кращі педагогічні кадри Донеччини для навчання в американських колег.

Протягом тижня вчителі вивчали нові методики викладання англійської мови, освоювали технічні засоби, обмінювалися досвідом. Американські колеги намагалися показати, як, використовуючи нові методики, можна досягти більшого успіху в навчанні, зробити його цікавим для учнів. Семінар проводили фахівці високої кваліфікації, навчаючи вчителів передачі методики знань іншим викладачам Донеччини.

Проблемам психології вивчення іноземної мови, використання зорових, слухових, мозкових резервів організму дитини було присвячено виступ Дженіфер Северсон зі штату Іллінойс. Вона показала на прикладах, які способи можна використовувати вчителям для підвищення мотивації учнів до навчання, підвищення їх зацікавленості, визначила особливості дитячої психології. Українські вчителі на практиці змогли пересвідчитися, що нові методики навчання, які використовують активні способи засвоєння матеріалу, більш ефективні. У цьому аспекті Кущі Пасквалі зі штату Нью-Йорк довела необхідність використання різноманітних ігрових форм та ситуацій у навчанні з метою стимулювання учнів до навчання і полегшення засвоєння матеріалу. Наприклад, просто вивчити слова щодо організму людини для дітей складно, а якщо це зробити в ігровій формі, то це проходить цікаво і без особливих зусиль. Вчителі у цьому пересвідчилися на практиці, малюючи людину і надписуючи назви частин тіла. Велику роль у дитячому навчанні відіграє ефект змагання, що також позитивно впливає на ефективність вивчення матеріалу. Те ж саме стосується і скоромовок, які

полегшують засвоєння граматичних конструкцій англійської мови та сприйняття матеріалу. Використанню музики у навчанні було присвячено частину семінару, який проводила Дженіс Ровенкемп зі штату Міннеаполіс. В її інтерпретації музику можна використати не лише для кращого засвоєння матеріалу, а й у вивченні абетки, граматичних конструкцій, правильного наголосу не тільки у словах, а й у реченнях. Мелодійність пісні допомагає кращому розумінню мови, розковує і зближує людей. Дженіс показала, як можна використовувати аудіоматеріали, CD-ROM, розповіла про можливості Інтернет у вивченні іноземних мов. Керол Павел зі штату Нью-Йорк розповіла про нові підходи до планування уроку, на практиці довела ефективність використання відеоресурсів для навчання, показала можливості засвоєння тематичного матеріалу з використанням читання, розбору матеріалу і практичного показу окремих елементів, наявних у тексті, що було продемонстровано на прикладі вивчення географії. Цікаво було спостерігати, як поступово активні форми навчання знімали напругу у вчителів, і вони разом з викладачами грали, співали, повторювали скоромовки, щоб потім це використовувати у навчанні своїх учнів. Ці форми включають емоційні фактори засвоєння матеріалу, що значно підвищує ефективність навчання.

Вчителі Донеччини щиро вдячні директору даної програми – Лідії Тарнавській зі штату Нью-Йорк, за ініціативою якої відбувся семінар у Донецьку. Завдяки спонсорській підтримці американців у Донецьку на базі україномовного ліцею загальноосвітньої школи № 12 створено ресурсний центр для викладачів англійської мови. Для центру закуплено методичну літературу, підручники, різне приладдя. На базі центру будуть проходити методичні семінари із засвоєння нових методик викладання, спілкування вчителів та обмін досвідом. Американські колеги у подальшому надсилатимуть до центру матеріали з новими розробками та з досвіду викладання англійської мови. Планується організація чатів для обговорення різноманітних питань, допомогу в проведенні яких надасть Донецька обласна універсальна наукова бібліотека і фахівці ІАТР-центру. За сприяння Посольства США в Україні у бібліотеці відкрито центр «Вікно в Америку», ресурси якого також будуть використовуватись учителями для вдосконалення викладання англійської мови і поширення знань української молоді про США. Вчителі вирішили об'єднатись в асоціацію, що дозволить їм використовувати і поширювати сучасні методики викладання англійської мови, розвивати стосунки з американськими колегами. Подібні центри вже відкрито у Ковелі, Охтирці, Чернігові, Миргороді, Одесі та в Ужгороді. Дехто з учителів цієї програми пройшов стажування у США. Подібні програми дають можливість розвивати дружні відносини між Україною і США, допомагають взаєморозумінню, сприяють обміну досвідом та осучасненню освіти, а це – майбутнє наших країн.

Вчителі США, які бажають брати участь у чатах з питань проблематики викладання англійської мови, звертайтесь

olena@library.donetsk.ua.

Використання можливостей Інтернету в громадянській освіті

Ольга ЦИМБАЛ,
вчитель англійської мови,
голова молодіжної організації «Спілкування без кордонів»,
м. Люботин, Харківська обл.

Ніхто не заперечує, що Інтернет є безмежним джерелом інформації. Проблема в тому, як залучити цю інформацію до розвитку громадянської освіти в Україні, як налагодити якісне використання комунікативних та інформаційних можливостей Інтернету в громадянському вихованні, як об'єднати зусилля для створення українських ресурсів з ГО та залучити якомога більше вчителів і учнів до спілкування й участі у проектах та участі в Мережі громадянської освіти. Всі ці питання були в центрі уваги літньої школи-семінару «Інтернет-технології в мережі громадянської освіти: досвід і перспективи», що проводився 12–16 серпня в м. Іллічівську Ресурсно-методичним центром «АЙОРН» за підтримки Відділу преси, освіти та культури Посольства США в Україні.

Різноманітні програми та проекти, що працюють нині в Україні, розвивають певні напрямки громадянської освіти, й учасники семінару мали

змогу вивчати досвід, запропонований CEN, IEARN, DEEP, організацією «Нова доба» та ін. Мова також ішла про перспективи програми IATP у сфері громадянської освіти. Учасники семінару вдосконалили свої навички роботи з e-mail, ознайомилися з принципами створення веб-сайту. Багато нового дізналися про дистанційні форми навчання. І навіть самі випробували свої сили у створенні Інтернет-гри.

Яким має бути ідеальний центр з громадянської освіти? На це питання учасники спробували дати відповідь методом brain storming (мозкової атаки) і запропонували понад 60 положень. Кожний мав змогу викласти своє бачення проблеми і відстоювати його. Нелегко бути толерантним і дійти згоди, якщо в тебе є власна чітка позиція, яку маєш аргументувати. Та все ж більшість учасників зазначила, що такий центр має формуватися командою однодумців, бути забезпеченим сучасною технікою, програмами та літературою, співпрацювати з іншими центрами, бути інноваційним та мати штатних працівників. Але не можна не погодитися з Наталією Єремєєвою, що важливим фактором розвитку окремих центрів та мережі в цілому є корпоративність, яка сприяє ефективній взаємодії.

Ранок. Близько сьомої години... Дорога, що веде до моря... Обережні руки підіймають з дороги равликів і переносять їх у безпечніше місце. Ось такі люди зібралися, щоб обговорити проблеми громадянської освіти. І спілкування з цими людьми, кожний з яких є яскравою особистістю, дало великий заряд енергії. Що я відчувала, коли настав час від'їжджати? Гіркоту розлуки, сподівання на нові зустрічі з цими цікавими людьми, рішучість здійснити накреслені плани... Але було ще щось. Я думаю, це відчуття, що не все було сказано, бо не вистачило часу, щоб поділитися досвідом, розповісти про свої плани. Тому по приїзді я склала невеличкий проект «Громадянська освіта для тих, хто вивчає англійську мову», надіслала його для обговорення учасникам, які під час семінару зацікавилися ідеєю провести спілкування учнів в чаті англійською мовою. Той, хто пропонує тему для обговорення, виступає модератором, готує і розсилає матеріали для попереднього вивчення, підбиває підсумки. Але дуже важливо не зупинятися лише на обговоренні проблем, а підвести учасників до необхідності дії: чи то проведення акції або опитування, чи то написання статті в шкільну газету.

Для початку можна запропонувати для обговорення теми, за якими молодіжна організація «Спілкування без кордонів» проводила спецкурс, зокрема «Громадянська освіта для молодих журналістів»:

1. Teenagers' world. (My friends and me.)
2. World Food Day.
3. Rights and responsibilities of the child.
4. School life. (School self-government, school rules, children rights at school etc.)
5. Healthy living.
6. Environment and pollution.
7. What do you think about violence?

Семінар в Іллічівську показав, що літні навчальні школи є ефективними і учасники зробили новий крок у розвитку мережі центрів громадянської освіти.

Не рефлексія, а думки про перспективи

Ніна РЖЕВСЬКА,
професор Львівського національного університету ім. Івана Франка

Минулого року всі ми лише починали замислюватись над тим, що народилась наша єдність у мережі Віртуальних центрів з громадянської освіти. Нас тішила думка, що є нас усіх багато. Та водночас цей факт спонукав до дії – збільшувати наші лави. Але яким чином? Таке питання стояло перед усіма рік тому, воно залишилось і до сьогоднішнього дня. Гадаю, що інакше не може бути, бо це є свідченням наявності нашого майбутнього, спільної справи і того, що робити її ми можемо лише разом.

Рік тому ми ставили питання перед собою та іншими: чим і як ми живемо, нинішнього року це питання поставили перед нами організатори семінару «Інтернет-технології в мережі громадянської освіти: досвід та перспективи» п. Наталя Єремєєва – представник Посольства Сполучених Штатів Америки в Україні, організації-партнери, зокрема IEARN, а також інші учасники та гості.

Чи було нам про що сказати? Спочатку це видавалося досить проблематично. Та, мабуть, так є завжди, коли йдеться про оцінку власної роботи.

Семінар, на якому ми працювали, передбачав обмін думками та досвідом, а також робочими враженнями, які виникали спонтанно. Без сумніву, така методика сприяла результативній роботі.

Саме за ці кілька днів ми навчились обмінюватися досвідом у використанні Інтернет-технологій з громадянської освіти, а також аналізувати результати роботи кожного окремо взятого центру й визначати місце в загальній Мережі.

Гадаю, що сайт Мережі громадянської освіти вже достатньо відомий в Україні. Там можна знайти багато корисних ресурсів інформативного та методичного рівнів, які ми звикли відносити до проблематики з громадянської освіти.

Та основне – це інтерактивний сайт, де діє постійний форум і чат. Це дає можливість мережанам, їхнім партнерам, учням, представникам громадського сектора активно спілкуватися в Інтернет-мережі, знаходити колег по роботі та однодумців.

У невимушеній формі (в ігровому режимі) ми можемо отримати інформацію про історію та географію всіх регіонів нашої країни, про те, як

виглядає схід сонця на Чернігівщині чи на Слобожанщині і як шумлять смереки в Центральних Карпатах. Все це незвичайне, бо ми маємо таку можливість завдяки наявності Мережі, завдяки нашим спільним зусиллям. Дуже важливо не втратити таку можливість, робити так, щоб простір віртуально розширювався, а відстань між нами зменшувалась і зникала взагалі.

Той потенціал, який ми отримуємо від програми IATP, є дуже потужним. І хоча Артур Яременко, координатор програми для України, говорив: «Ми робимо прості речі – надаємо доступ до Інтернету й усе...», він був надто скромний, бо зовсім не наповнював змістом поняття «ВСЕ». Мережа громадянської освіти свідома того, що воно набагато розмаїтіша і глибша.

Згадаймо недавній семінар – ми будували нові плани, вивершували дороговказ на майбутнє, чекали й отримували оцінки з боку. Згадаймо всіх нас: представників мережі, координатора її роботи, Богдана Микицея, який завжди має стільки оптимізму, наших партнерів по роботі і тих, що заявили про співпрацю в майбутньому, критично-послідовні зауваження Наталі Єремєєвої, яка завжди готова порадити, допомогти і вірити, що ми маємо величезний потенціал.

За рік ми стали міцнішими, тепер ми думаємо, як стати ще міцнішими через рік. То ж будьмо розважливими і працьовитими, а всього іншого нам не бракує. Давайте не будемо рефлексувати, а будемо думати про майбутнє.

Що таке «стаття про досягнення» і як її написати

Андрій ПРОЩЕНКО,
консультант Центру міжнародних обмінів у галузях науки та освіти

Досить часто організації, які адмініструють програми культурних та академічних обмінів, просять випускників програм написати невеликий твір про їхні досягнення. Англійською мовою це називається «Success Story». Причина для такого прохання дуже проста – ці організації зокрема й американський уряд у цілому бажають знати, чого випускники досягли і що зробили в процесі їхньої подорожі і навчання.

Стаття про досягнення – це невеликий твір, у якому стисло описується, чого ви досягли або що ви зробили. Часто коли випускники чують це словосполучення, вони ставлять наголос на слові досягнення і таким чином вважають, що варто писати такий твір тільки у тому випадку, якщо вони досягли чогось надзвичайного. Насправді це трохи не так.

Наприклад, ви відвідали семінар або самі організували семінар – це ваше досягнення, варте написання твору. Ви можете думати, що це зовсім не досягнення і що ніхто цим не буде цікавитись. Повірте мені, що буде.

Якщо після повернення в Україну ви почали по іншому працювати з вашими учнями та колегами у школі, впроваджувати інноваційні методи викладання – це також буде ваше досягнення, про яке варто написати.

Тобто, все, що ви зробили і чим би хотіли поділитися з іншими, і буде ваша стаття про досягнення.

Ваші есе можуть за розміром не перевищувати однієї сторінки або декількох сторінок. Якщо ви маєте час і бажаєте написати книжку про ваш успіх – пишіть! Але для організацій, які адмініструють ці обміни, було б краще, якби ваші твори не перевущували однієї або двох сторінок (тільки уявіть собі, що сталося б, якби вони отримали більше сотні творів і кожен із них перевищував сотню сторінок!) Пам'ятайте також, що ви ділитеся вашим досвідом з іншими людьми, тому краще використовувати просту мову (часто ці твори просять написати англійською). Ми, коли пишемо цю статтю, намагаємося поділитися з людьми нашими досягненнями, а не вразити їх нашим словниковим запасом.

Для написання твору можна використати просту модель. За цією моделлю твір складається з трьох головних частин.

У ВСТУПНІЙ ЧАСТИНІ ви викладете головну ідею вашого твору. Це має бути короткий перелік ваших досягнень (провели семінар, розробили нові матеріали для викладання курсу громадянської освіти тощо).

У наступних двох або трьох абзацах, або ГОЛОВНІЙ ЧАСТИНІ, ви, використовуючи факти, більш детально напишете про те, що ви зробили, поясните, що було новим і як вам вдалося використати ваш досвід та подолати можливі перешкоди.

В останньому абзаці, або у ВИСНОВКУ, ви підіб'єте короткий підсумок вашої роботи.

Пам'ятайте, що ваш твір вам доведеться кілька разів переписати, доки ви не будете задоволені остаточним варіантом. Не забудьте також перевірити його на помилки.

Таким чином, ваші статті про досягнення дозволять тим людям, які вирішують фінансувати програми обмінів, побачити, що ці програми результативні й варті фінансування.

Ваші статті дадуть змогу іншим українцям дізнатися про існування цих програм.

Ваші статті дозволять іншим побачити ваші досягнення.

Бажаю вам усього найкращого і чекаємо на ваші статті.

І знову червень, і знову щем...

Лідія БЕЗРУКА,
ЗОШ № 6, м. Калуш, Івано-Франківська обл.,
випускниця програми ТЕА-99

Щороку в теплі червневі дні, коли чергова група українських учителів – переможців українсько-американської програми «Премії за досягнення у викладанні англійської мови та країнознавства США» від'їжджає до Америки, щемить моє серце у грудях від згадки про ті два казкові місяці літа-99, коли і я разом зі своїми колегами пізнавала й відкривала для себе цю далеку й загадкову країну.

Здавалось би, ну що тут у наш час такого особливого в тому, що цікаві, захоплені своєю працею люди, які закохані в англійську мову, полетіли через океан, щоб ближче познайомитися з англомовною країною, з її народом, його звичаями й традиціями?

З першого погляду ніби й нічого особливого, якщо брати до уваги тільки зовнішній бік: враження від польотів через океан, захоплюючі екскурсії, зустрічі з цікавими людьми, нові друзі, знайомство з освітою і школою, розширення світогляду й поглиблення своїх знань...

Але кажуть, що справжні цінності пізнаються на відстані. І ось сьогодні, з відстані трьох років, я мушу визнати, що ті два літні місяці на американському континенті дуже змінили мене, мій спосіб життя і сприйняття світу навколо мене. І я гадаю, що не помилюся, коли скажу, що змінили не тільки мене, а й багатьох інших учасників програми, в чому я постійно пересвідчуюсь під час зустрічей з ними на різних заходах, які проводять для випускників своїх програм Американські ради.

Нині я вже не можу спокійно сприймати ті побутові негаразди, які, на жаль, ще є і не скоро будуть вирішені. Я чіткіше усвідомлюю, що за ними стоять конкретні люди, які не вміють, а найчастіше не хочуть сумлінно виконувати свої обов'язки, бо ніяк не можуть позбутися стереотипного мислення, що роблять цю роботу не для когось, а для себе. І в тому, що вони такі, є, хай і мізерна, але й наша, вчительська вина.

Я вже не можу традиційно проводити одноманітні й «неживі» уроки задля виконання навчальної програми. Я все більше ловлю себе на тому, що роблю все можливе в межах уроку, щоб виховати українця, який був би патріотом на ділі, а не на словах. Ні, я не веду курс «Громадянська освіта» (а може, це тільки поки що?), але я намагаюся формувати активного і свідомого громадянина всіма доступними на уроці англійської мови засобами, і в цьому мені дуже допомагає досвід, здобутий у США і під час навчальних семінарів уже тут, в Україні.

Після повернення із США більшості вчителів стало тісно в традиційному класі, і вони знаходять застосування своїй енергії, активності, творчому дерзанню в громадській роботі, у створенні неурядових громадських організацій для реалізації своєї громадянської позиції. У когось із нас на цій ниві вже вагомі здобутки, а хтось лише робить перші кроки, та головне, що ніхто вже не може й не хоче сидіти, згорнувши руки. І дарма що часто можна почути образливі слова на кшталт: «Тобі знову треба найбільше? Чому не живеш спокійно?». Ми вже не можемо жити спокійно і нам справді хочеться зробити більше, бо знаємо, вміємо і бачили, що можна зробити, а найголовніше, що ми розуміємо: неодмінно треба щось змінювати в освіті, у вихованні дітей, бо інакше не вийти Україні на рівень передових держав світу. Дуже прикро, що керівництво міських і обласних управлінь освіти часто не знає або не помічає випускників програм, не використовує їх потенційних можливостей і досвіду. Львівське відділення Американських рад започаткувало добру справу запрошувати начальників обласних управлінь освіти на церемонію нагородження регіональних переможців програми для вчителів англійської мови. Це дає їм змогу дізнатися про здобутки вчителів з їхніх областей, послухати виступи випускників попередніх років, усвідомити, скільки цікавих і корисних справ може запропонувати і зробити для реформування освіти в своїх областях ця категорія вчителів. Дуже хотілося б, щоб така зустріч не

У Львівському відділенні American councils після нагородження регіональних переможців ТЕА-02.
Зліва направо: *Ірина Коваль*, ЗОШ № 6, м. Калуш, регіональний переможець ТЕА-02; *Лідія Безрука*, ЗОШ № 6, м. Калуш, національний переможець ТЕА-99; *Романія Постолянюк*, начальник управління освіти держадміністрації Івано-Франківської області; *Галина Кошулап*, Рожнятівська ЗОШ, національний переможець ТЕА-02.

стала для освітянських чиновників черговим заходом. А може, Американським радам варто запропонувати нову програму спеціально для працівників управлінь освіти? Адже ж змінилося ставлення директорів шкіл до нас, випускників американських програм, і до наших ідей після того, як було запроваджено спеціальні програми для директорів (особливо для тих, хто не володіє англійською мовою). Треба щось робити, бо прийде серпень і ще одна група окрилених побаченим і пізнаним у далеких світах ентузіастів повернеться додому, щоб з піднесенням, запалом і бажанням прислужитися своїй державі, взятися до роботи. А так не хочеться, щоб їхні крила опустилися від холодної байдужості, нерозуміння і небажання чиновників поглянути на наші освітянські проблеми інакше.

На завершення хочу поділитися своєю радістю з читачами «Вісника програм шкільних обмінів»: міська рада та управління освіти міста Калуша високо відзначили мій вклад у розбудову незалежної України і виховання українських громадян, нагородивши відзнакою міського голови «Незалежності України – 10» (2001 рік) та присудивши премію (2002 рік) імені нашої славної землячки, автора слів пісні «Чом, чом, чом, земле моя...», невтомної, одержимої вчительки, перекладачки, громадсько-культурної діячки Костянтини Малицької, 130-літній ювілей якої святкувала галицька земля 30 травня 2002 року.

Але я твердо переконана, що саме моя участь у програмі, моя поїздка до Штатів, моє знайомство із заповзятими українськими та американськими колегами (хіба можна сподіватися спокійного життя, коли твоїм партнером є енергійна Сюзен Стакер, яку добре пам'ятають учасники програми TEA-99) відіграли важливу роль у моєму визнанні в своєму краї.

Вивчаємо англійську

Едуард ЗІННУРОВ,
заступник директора з іноземних мов
Новоград-Волинської СЗОШ № 11,
випускник програми TEA-98

У цьому викладі я пропоную свою систему вивчення англійської мови. Не все у ній є оригінальним та новим, але в комплексі дає непоганий результат. Буду радий, якщо колеги, додавши свої корективи, скористаються моїм досвідом і матимуть задоволення від своєї праці та успіхів своїх учнів.

В умовах спеціалізованої школи з поглибленим вивченням англійської мови цей предмет не повинен бути звичайним та буденним. Головне – викликати у дітей зацікавленість з першого уроку і намагатися підтримувати її протягом всього курсу навчання, перетворюючи звичайні уроки в рольові ігри, подорожі, маленькі шоу чи бесіди за круглим столом, контрольні роботи – у конкурси та змагання з духом здорової конкуренції, практичні роботи – у відпрацювання вивченого та застосування всього набутого у змодельованих ситуаціях, наближених до реального життя. Плюс позакласна робота, робота кожного учня над собою поза школою, додаткове читання, написання листів до ровесників за кордоном. Рано чи пізно кожен має спалахнути зіркою, відчути смак навчання, творчої праці, конкуренції та перемоги.

З чого варто розпочати? Перш за все, пояснити важливість предмета, підкреслюючи при цьому, що сьогодні важко знайти пристойну працю без знання іноземної мови, а від цього залежить добробут людини, її місце в суспільстві. Не варто замовчувати той факт, що багато українців вимушені працювати за кордоном. Ті з них, хто володіє англійською, мають шанс отримати пристойнішу роботу. Знання англійської робить світ ближчим та відкритішим. Сьогодні нам доступні речі, про які важко було мріяти кілька років тому: супутникове телебачення, подорожі до інших країн, користування Інтернетом, спільні підприємства, особисті контакти з громадянами інших країн. В перший день нового навчального року я звертаюся до своїх учнів з промовою, в якій розповідаю про плани на поточний рік, мету, якої хотів би досягти з групою, свої вимоги щодо роботи на уроках та вдома, виконання завдань, термінів представлення проектів, поведінки на уроках. Таким чином кожен учень усвідомлює, чого від нього хочуть та вимагають. Учні теж мають можливість висловити свої побажання. Досить важливим елементом створення спокійної, доброзичливої атмосфери є те, що учням варто пояснити: вони вчаться не заради високих оцінок, а заради міцних знань. Варто, щоб у групі панував дух здорової конкуренції, щоб діти вчилися допомагати одне одному й раділи успіхам колег. Крім гасла «ENGLISH IS THE KEY» – «Англійська – це ключ», над класною дошкою постійно висить малюнок: перекреслена жаба в колі з написом «NO ENVY!» – «Ні – заздрості!». Урок зазвичай починається з трихвилинної розмови, кожного разу на іншу тему: шкільні події, новини в світі, вчорашні телепрограми, цікава інформація в газеті, очікування свята чи канікул, спогади минулого.

В моїх групах учні мають «Portfolio» – спеціальний зошит чи папку, де відображено їхні до-

сягнення за кожен рік вивчення англійської мови. «Portfolio» складається з таких розділів:

1. Моє місце в щомісячному рейтингу TOP-10.
2. Вивчені теми та тематичні оцінки.
3. Оцінки за контрольні роботи.
4. Мої оцінки за роботу в журналі.
5. Мої успіхи.
6. Мої невдачі.
7. Слово вчителя.
8. Слово батьків.
9. Робота над собою.

Записи ведуться англійською мовою. Така форма дає можливість кожній дитині зіставляти та аналізувати свої результати, пам'ятати про недоліки та успіхи. Вчитель хоча б раз на місяць повинен зробити запис у своєму розділі. Це може бути подяка за вдало написаний твір чи виконане завдання, участь у позакласних заходах, активність на уроці, а може, й дружня порада щодо роботи над тим чи іншим аспектом, привітання з нагоди свята чи досягнутих успіхів.

Сім разів на рік у групах визначається краща десятка учнів за підсумками відповідного терміну: 1–30 вересня, 1–30 жовтня, 10 листопада – 27 грудня, 11 січня – 22 лютого, 23 лютого – 23 березня, 1–30 квітня, 1–31 травня. За один термін складається сума балів, отриманих учнями за тести та контрольні роботи, виконані проекти, письмові домашні завдання, роботу в групах на уроці, ведення зошитів. Варто уникати враховування поточних оцінок, оскільки це призводить до суттєвої розбіжності в кількості зароблених балів (мається на увазі, коли оцінку за урок отримує три-чотири учня з групи). Враховуються бали за виконання індивідуальних творчих завдань, участь у конкурсах та олімпіадах, підготовку до Тижня іноземних мов. Таблиця з підсумками постійно знаходиться в класі поряд з такими ж таблицями результатів за минулі роки та фотографією групи за відповідний навчальний рік. За рішенням групи в таблиці позначаються всі зайняті місця (наприклад, з 1 по 18, за кількістю учнів) або лише «десятка», з 1 по 10. За підсумками щомісячного рейтингу визначаються місця за рік. Таблиця має такий вигляд:

TOP-10 in school year 2000–2001. Grade 9A

	Sept.	Oct.	Dec.	Feb.	Mar.	Apr.	May	Year
N. Buzyan	6/7	7	9	4/5	5	4	2/3	5
I. Honchar	3	4	2	4/5	2	3	4/5	3
G. Danylenko	8	8	7	10	10	6/7	11/12	10
K. Ivanets	5	10	4	7	9	12	6/7	8
L. Kazakova	10	11	18	16	13	14	11/12	12
Y. Kozak	6/7	5	10	6	6/7	6/7	4/5	6
I. Lavrenchuk	18	16	17	–	–	–	–	–
O. Lysak	9	9	3	8	6/7	9	6/7	7
I. Lukyanets	2	3	6	1	1	2	9	4
N. Savchuk	4	2	1	3	4	5	2/3	2
O. Syrbu	15	14	15	15	15	16	15	15
O. Stetsiuk	17	13	14	11	16	13	10	13
A. Sukhorukov	1	1	5	2	3	1	1	1
S. Trofymets	16	18	16	–	–	–	–	–
P. Turowski	14	17	12	13	14	11	14	14
O. Fursa	11	6	8	9	8	8	8	9
T. Khraban	13	12	13	12	11	10	13	11
O. Yakovchuk	12	15	11	14	12	15	16	14

Ті, хто увійшов до «десятки», отримує на свій зошит для контрольних або файл з аркушами контрольних робіт спеціальну наклейку. Їх кількість наприкінці навчального року свідчить про те, скільки разів учень входив до «десятки» місяця. Наклейки можна зробити самому, використати готові або замінити їх штампами з малюнками.

Чого можна досягти, впровадивши щомісячне визначення TOP-10. Учні, особливо на початковому та середньому етапах, виконують усі завдання, здають усі заліки, намагаються уникати заборгованості, виконують завдання, які були в групі під час їх відсутності.

Навчальний рік завершується урочистою церемонією нагородження. Підбиваються підсумки року, учні говорять про свої досягнення та недоліки, згадують найцікавіші моменти на уроках, визначають уроки та проекти, які їм запам'яталися найбільше, пропонують учителю внести певні корективи в хід уроків або звернути більше уваги на той чи інший аспект.

Вручаються дипломи в таких номінаціях:

- за I, II, III місця в річному TOP-10;
- переможцю Фонетичного конкурсу;
- переможцю Орфографічного конкурсу;
- найкращому знавцю США;
- за найкращі тести;
- за активність на уроках.

Можливе запровадження інших номінацій.

Як уже згадувалося вище, навчальний рік починається зі звернення до учнів, яке містить інформацію про план роботи на рік. Учні отримують орієнтовний план роботи на I семестр.

Зразок такого плану для 10 класу:

Dates	«Bright English»	Headway – Intermediate	Deutsch-6
Sept. 3–7	Revision		Wiederholung
Sept. 10–14	Units 1, 2		Stunden 28–30
Sept. 17–21	Units 3, 4		Stunden 30–31
Sept. 24–28	Units 5, 6		Stunden 32–33
Oct. 1–5		Unit 1	Stunden 34–37
Oct. 8–12		Unit 1	Stunde 39
Oct. 15–19		Unit 2	Stunden 40–42
Oct. 22–26		Unit 2	Grammatik
Nov. 5–9		Unit 2	Stunden 43–44
Nov. 12–16		Unit 3	Stunden 45–46
Nov. 19–23		Unit 3	Stunden 49–50

Продовження таблиці

Dates	«Bright English»	Headway – Intermediate	Deutsch-6
Nov. 26–30		Unit 3	Stunden 51–52
Dec. 3–7	Units 1–3		Stunden 53–54
Dec. 10–14		Unit 4	Stunden 55–57
Dec. 17–21		Unit 4	Grammatik
Dec. 24–27		Unit 4	Grammatik

Перевірочні роботи проводяться наприкінці вивчення певної теми. Наприклад, у тому ж 10 класі протягом І семестру було проведено 6 підсумкових робіт за темами: «Суспільство і демократія» та «Мій дім» за підручником «Bright English» – дві, та після кожної теми (Units 1–4) за підручником «Headway» – Intermediate – чотири. Тексти робіт складаються вчителем і містять завдання на граматику та лексику, завдання творчого характеру – написання короткого твору чи діалогу за темою, або використовуються готові тексти з книжки тестів, складених авторами підручника «Headway». На заліковому уроці виставляється підсумкова оцінка. Враховується виконання всіх робіт протягом вивчення теми, усні відповіді на уроках. Усі учні мають можливість поліпшити тематичну оцінку, ліквідувавши заборгованість, якщо вона є, або пройшовши новий письмовий тест у позаурочний час.

Кожен учень протягом року веде:

- робочий зошит для виконання письмових завдань;
- зошит для написання міні-творів за проектом «Мій журнал»;
- зошит для контрольних робіт або файл, де зберігаються контрольні роботи (перевірочні тести), виконані на аркушах формату А4;
- папку для зберігання виконаних проектів та інших творчих робіт, текстів віршів та пісень, які вивчалися протягом року, вокабуляр до теми (фотокопії слів та транскрипції з додатку до «Книжки для вчителя», виконаних на листках формату А4);
- у молодших класах – саморобні книжки «My Book» для запису віршів, пісень, скоромовок, джаз-ритмів, власних творів, ілюстрованих малюнками;
- зошит або папку «Portfolio» з результатами навчальної діяльності.

Продовження в наступному номері

Увага, конкурс!

«КИДАЄМО ПАЛИТИ – ДОРОСЛІ ТА ДІТИ»

У рамках третього етапу проекту «Кидаємо палити разом», що здійснюється за підтримки Міжнародного фонду «Відродження» з 10 вересня по 10 жовтня 2002 року, Коаліція громадських організацій «За вільну від тютюнового диму Україну» за підтримки Дитячого фонду ООН ЮНІСЕФ оголошує всеукраїнський дитячий конкурс малюнків та листів «Кидаємо палити – дорослі та діти».

ТЕМИ МАЛЮНКІВ ТА ЛИСТІВ

«Дорослі палять – діти хворіють»

«Моє право дихати чистим повітрям»

«Коли палять батьки – діти палять разом з ними»

«Я тебе люблю – кидай палити!»

ВІДБІР КРАЩИХ РОБІТ

До складу конкурсної комісії будуть входити журналісти регіональних видань та члени молодіжних клубів «Без тютюну».

Всі малюнки та листи будуть відібрані за вищезгаданими темами.

Про результати конкурсу буде оголошено після 1 листопада.

УМОВИ УЧАСТІ

Учасники не повинні бути старшими 18 років на кінцеву дату участі 10 жовтня 2002 року.

Малюнки можуть бути як чорно-білі, так і кольорові.

Всі роботи повинні бути самостійною роботою автора і надіслані в оригіналі.

Формат художніх робіт не повинен перевищувати розміри альбомного аркуша (А4).

Кількість робіт від одного учасника необмежена.

Всі роботи мають відповідати зазначеним темам.

Кожна робота має бути підписана (тема, ПІБ автора, вік, населений пункт, зворотна адреса).

Роботи потрібно надсилати на поштову скриньку Коаліції за адресою: *02002, Київ, а/с 92* з позначкою: *Конкурс «Кидаємо палити – дорослі та діти»* не пізніше 31 жовтня 2002 р.

ОСТАННЯ ДАТА ПОДАННЯ ТВОРЧИХ РОБІТ – 31 жовтня 2002 року

Кращі роботи увійдуть до серії листів та малюнків, які будуть розтиражовані і надіслані до різних куточків України у рамках всеукраїнської кампанії «Кидаємо курити разом». За підсумками конкурсу малюнків буде випущено календар з усіма найкращими роботами. Найбільш цікаві роботи будуть розміщені в Інтернет на сайтах поштових листівок.

Кожний учасник, що надіслав свої роботи на участь у конкурсі, отримує заохочувальний подарунок від Коаліції «За вільну від тютюнового диму Україну».

Коаліція громадських організацій та ініціатив «ЗА ВІЛЬНУ ВІД ТЮТЮНОВОГО ДИМУ УКРАЇНУ»

тел. 044-5724080 e-mail coalition@adic.org.ua http://www.adic.org.ua/coalition

Візит американських учителів до Варви

В. САВЕРСЬКА-ЛИХОШВА,
завуч школи № 2, м. Варва, Чернігівська обл.,
випускниця програми PIE-2001

З вересня по листопад минулого року я проходила стажування в школі США (м. Флегстаф, штат Арізона) за програмою «Партнери в освіті». Майже два місяці дев'ять українських вчителів знайомилися з системою навчання в Штатах, вивчали стан громадської освіти та цікавилися застосуванням інтерактивних методів навчання.

Програма «Партнери в освіті» передбачає відповідний візит американських педагогів до тих вітчизняних учителів, які стажувались у Штатах. Отож, 14 і 15 березня відбувся візит американських педагогів. До нас прибули вчитель елементарної школи м. Флегстаф містер Майкл та представник Інтернаціонального офісу Північноарізонського університету міс Шеа. А розпочався візит знайомством з другою райцентрівською одинадцятирічкою. Гості відвідали кілька початкових класів та навчальних кабінетів, спортзал, кабінет психолога, англійський кабінет.

Цього дня в школі, після реконструкції, гостинно відчинив двері краєзнавчий музей. Американські гості перерізали стрічку, оглянули експозицію, сфотографувались на пам'ять та залишили свій запис у книзі відвідувачів.

Після огляду шкільного комп'ютерного залу американці зацікавились виставкою «Поети і художники рідного краю», оглянули шкільний методичний кабінет, бібліотеку, етнографічний музей та були зачаровані виставкою української народної вишивки, яка експонувалась у залі краєзнавства. А потім був урок історії у 9-Б класі, на якому заокеанські гості познайомилися з нашою історією, культурою, традиціями та героїчною боротьбою українського народу за свою незалежність.

На уроці в 10-Б класі з поглибленим вивченням англійської відбулася хвилююча бесіда про українські та американські свята. Американські

педагоги не лише захоплююче розповідали про свої традиції, а й співали національних пісень. Хвилюючим виявився для наших гостей і позакласний захід, присвячений жінці-матері, на якому їм були вручені квіти та запашний український коровай. За словами містера Берена, його найбільше вразила зустріч з ветераном війни Надією Борсук.

Та чи не найцікавішою виявилась прес-конференція. У переповненому актовому залі зібрались педагоги, учні та гості шкіл району, бо саме цього дня у нас проходив районний семінар з виховної роботи. На прес-конференції українських учителів цікавили питання стану освіти в США, методи підвищення кваліфікації, винагорода за працю тощо. А проводжали американських гостей під звуки чарівного вальсу. В рекреації школи гречно кружляли вишукані пари, демонструючи свою віртуозність та красу.

Після візиту до першої райцентрівської одинадцятирічки, знайомства з історією та краєзнавчим музеєм гості відвідали райдержадміністрацію, де відбулася ділова зустріч з головою адміністрації Петром Бакуменком.

Приємне враження залишилось у наших американських колег від візиту до дитячих садків «Ромашка» та «Дзвіночок», відвідання церкви Різдва Пресвятої Богородиці, районного Будинку культури, бібліотеки.

Вважаю, що візит був вдалим і приніс обопільну користь. Американських педагогів особливо вразила українська гостинність та глибокий інтерес наших співвітчизників до Сполучених Штатів Америки. Цей візит став можливим за підтримки дирекції Гнідинцівського ГПЗ, райдержадміністрації, райради, відділу освіти, моїх колег і особливо вчителя іноземної мови Тетяни Луценко.

Спасибі всім, дорогі друзі, за допомогу!

Школа, в якій усі щасливі

Микола ДАЦЕНКО,
директор СЗОШ № 24, м. Тернопіль,
випускник програми PIE-2002

Уже кілька років зберігаю творчу роботу (так часто практикуємо) тодішньої семикласниці Оксани Неспляк на тему: «Моя школа». Дівчинка ділиться не тільки власними роздумами й спостереженнями. Це був погляд на нас, учителів, та її ровесників. Наші вихованці, передусім, хотіли бачити своїх наставників завше привітними, доброзичливими, щирими. Бо таким людям вони можуть довірити свої юні мрії, поділитися радощами й печалями. А ще вони вважали, що учні, які навчаються у новій, гарній, затишній школі, неодмінно мають почуватися щасливими.

Думаю, наша 24-та школа м. Тернополя близька до цих критеріїв. Вона нова, світла, та й педагогічний колектив згуртувався добрий, висококваліфікований. Але життя на місці не стоїть, висуває нові вимоги. Особливо бачу це тепер, коли маю змогу порівнювати свою школу з аналогічними навчальними закладами США, де пощастило побувати, завдячуючи програмі «Партнери в освіті», організованій Американськими радами з міжнародної освіти «American councils».

Можна багато із захопленням розповідати про побачене у цій країні. І це буде цікаво й повчально. Однак час і практичні висновки робити, запроваджуючи найкорисніше у себе. На прес-конференції з приводу оголошення програм обміну в галузі освіти, що відбулася 12 вересня 2001 року в Києві, посол США в Україні Карлос Паскуаль охарактеризував їхню мету так: «...навчати людей, допомогти їм думати, оцінювати, критично мислити... Щоб найкращим чином внести свій вклад у розвиток свого суспільства».

Нових запозичень, особливо в останні роки, здається, нам не бракує. Інша річ – чи всі вони на благо? Щодо шкільництва, то маємо і власні доктрини, концепції, проекти... Але, на жаль, не завжди розпочате доводимо до кінця. Хоч іноді це й на краще, щоб школа не нагадувала яскраво прикрашену новорічну ялинку, на якій усе сяє, виблискує, та лише одна біда – деревце без коріння. Не живиться природними соками, тому й чахне.

2-й клас, молодша школа (початкова школа) м. Сіракузи. Квітень 2002 р.

Під час стажування у США я мав змогу ознайомитися з концепцією й основами американської освіти від дитсадка до університету. Одразу зазначу, що пізнав чимало цікавого. Але найперше звернув увагу на те, як дбає держава про цю галузь, як турбується про її фінансування. Стосовно інших речей, то однозначно порівнювати їх із ситуацією у нас не беруся, бо як тут, так і там є свої «плюси» й «мінуси». До речі, в Америці не існує у нашому традиційному розумінні системи освіти. Кожна школа може мати власну програму, яка неодмінно зорієнтована на максимальне врахування нахилів і здібностей кожного учня.

У США школа прагматична: не перевантажує дітей надмірністю навчального матеріалу, а дає їм той обсяг знань, який реально вони можуть засвоїти і з користю використати. Основне – навчити їх мислити, аналізувати й не бути з таким інтелектуальним багажем безпорадними у житті.

Америка теж переживає період реформування освіти. Характерною особливістю змін є спрямованість на максимальну конкретику знань і якнайповнішу їх віддачу. Серед важливих завдань, які має розв'язати реформа,– адаптація дітей із вадами розвитку. Цих учнів ми зустрічали у школах поряд із здоровими їхніми ровесниками. Учням надають допомогу відповідні консультанти. Отож діти з різними недугами органічно вживаються у світ своїх однолітків, їх не роз'єднують психологічні бар'єри. Безсумнівно, це позитивно позначається на подальшій їхній долі.

Ще одна суттєва й цікава деталь, підмічена під час відвідин американських шкіл,– учні не навчені списувати. Власне, це їм ні до чого, бо розуміють: їхні знання будуть потрібні їм самим, а не вчителям. У цьому заслуга й перевага індивідуального навчання. Залежно від своїх нахилів учні мають право вибирати навчальні дисципліни за власним бажанням. Скільки – це вже залежить від їхніх здібностей і можливостей. При цьому, ясна річ, вивчають і обов'язкові предмети.

З кожним роком у США зростає число бажаючих продовжити навчання після закінчення шкіл у коледжах і в університетах. Тобто у країні рос-

Початкова школа у м. Сіракузи.
Комп'ютерний клас

Урок географії, побудований у формі телепрограми.
Середня школа м. Юніон-Ендікоті

те престиж освіти. У світі підвищується рейтинг випускників американських університетів, і фахівці стверджують, що вони мають ґрунтовніші знання. Очевидно, це результат того, що у вузах, як і в школах, пріоритетними є науки, які необхідні для успішної професійної діяльності.

Домінуючим фактором у функціонуванні американської освіти є принцип демократичності. Скажімо, у школі ніхто не має претензій щодо зовнішнього вигляду учня, не намагається нав'язати якусь уніформу. Це вважається утиском демократизації. Природна картина, коли школяр на уроці жує гамбургер, запиваючи кавою. Що поробиш, дитина зголодніла, яке ж тут порушення дисципліни? Інша річ, коли діти тягнуться до сигарети чи спиртного. За цим пильнують спеціальні працівники, яких мають можливість утримувати у школах.

Громадянське виховання, яке активно використовується у системі освіти США, готує молодь до життя в демократичному суспільстві. Як результат, в американців помітно розвинуте почуття власної гідності, вони внутрішньо розкуті, однак дисципліновані, поважають державну владу і довіряють їй.

Тому концепція так званої «активної» школи, яка передбачає реалізацію низки найбільш вартісних положень (власну програму кожного навчального закладу, ґрунтовну комп'ютерну освіту, адаптацію до реального життя дітей з обмеженими можливостями, шкільну дисципліну і безпеку, виховання у шкільних стінах майбутніх суспільних лідерів), варта запозичення. Але впроваджувати її слід творчо, осмислено.

Та передумовою цього, на мою думку, має стати вивищення статусу українського вчителя у суспільстві до такого ж рівня, який має його колега у США. Тоді з'явиться стимул до праці, до підвищення фахового рівня, що повинно відповідно відбиватися в оплаті. А поки долатимемо цю чималу дистанцію, мусимо з душею робити свою буденну справу. Маємо й свої прекрасні традиції, ментальність, яка зростила національних геніїв світової величини. Тому не почуваємося меншовартісними.

Свідомо не торкаюся болючого питання: матеріально-технічної бази. Бо коли працював над цими нотатками, одночасно й готував школу до нового навчального року. Як мовиться, коментарі зайві. Але ж не полишала мене думка: свято першого дзвоника уособлює не тільки запах свіжопофарбованих парт, побілених стін у класах. Разом із ним щороку оновлюється й зміст нашої педагогічної роботи.

Маю намір дещо із побаченого у поїздці до США запровадити у своїй школі. Для цього не обов'язкові додаткові матеріальні, фінансові затрати, а достатньо розуміння і підтримки колективу: вчителів, учнів і їхніх батьків. Наприклад, від нас, учителів, залежить, щоб стіни школи назавжди покинула авторитарна педагогіка. Натомість має вселитись атмосфера взаємоповаги, довіри між учнями і їхніми наставниками. У нашій змозі максимально наблизити зміст навчальних предметів до реалій життя, особливо викладаючи їх старшокласникам. Для цього достатньо сучасних вітчизняних методик, технологій. Звичайно, можна скористатися й кращим зарубіжним досвідом.

Не все побачене за океаном було для мене дивиною. Наприклад, як у вільний від занять час діти опановують (безкоштовно!) у спеціальних центрах якусь із робітничих професій (маляр, слюсар, водій, медсестра та ін.). Подібне було раніше і в нас, та призабулося... То чи не поспішили ми згортати роботу гуртків, центрів науково-технічної творчості? Так, винне в цьому недостатнє фінансування, але ж і байдужість встигла пустити коріння.

...У кожному навчальному кабінеті американської школи, яку відвідував, неодмінно бачив на видному місці державний прапор. Тамтешні педагоги розповідали, що він – невід'ємний атрибут виховання поваги й любові до Батьківщини. Усталеною є традиція: на початку кожного навчального дня діти складають присягу на вірність своїй національній святині. Вони виростають справжніми патріотами своєї держави. Такими виховує їх, зокрема, школа, яку цінує і підтримує та держава. У цьому, мабуть, і полягає глибинна суть досвіду, наслідувати який варто нам усім.

Відділ преси, освіти та культури Посольства США

займається питаннями преси, освіти і культури, а саме: координує проведення заходів для преси, підтримує зв'язки з громадськістю, керує програмами культурного та освітнього обмінів, надає інформацію про американське суспільство та культуру, розповсюджуючи матеріали українською та англійською мовами, а також забезпечує роботу Інформаційного центру, Ресурсного центру для викладачів англійської мови, Американської бібліотеки в Національному університеті «Києво-Могилянська академія» та Освітнього консультативного центру.

Інформаційні програми

Головна мета Відділу – надавати точну і своєчасну інформацію про Сполучені Штати Америки, акцентуючи увагу на політиці, яку проводять Американський Уряд та, відповідно, Посольство США. Друкована й електронна версія цієї інформації щодня розповсюджується серед журналістів та українських державних урядовців у вигляді «Washington File» – дайджесту офіційних урядових новин з Вашингтона щодо міжнародної політики. Відділ підтримує зв'язки з представниками засобів масової інформації, випускає прес-релізи, організовує прес-конференції, влаштовує супутникові телемости та цифрові телевідеоконференції. Крім цього, Відділ організовує семінари та програми обміну для журналістів, щоб забезпечити розвиток вільної й відкритої преси і вільний потік інформації.

Освітні програми

Обмін інформацією і досвідом між громадянами Сполучених Штатів Америки та України є головним компонентом роботи Посольства США, спрямованої на підтримку побудови громадянського суспільства в Україні. З цією метою Відділ пропонує ряд програм академічних і професійних обмінів. Щороку понад 2000 українців та американців беруть участь у цих програмах. Шляхом відкритих конкурсів проходить відбір учасників на академічні програми для студентів, учителів та професорів, науковців та фахівців переважно у галузі суспільних і гуманітарних наук. Крім того, Відділ координує програму з професійного обміну «Громадські зв'язки» та інші програми для бізнесменів, місцевих урядовців, працівників і представників неурядових організацій. Здійснюється підтримка програм партнерства між університетами та громадськими організаціями, які працюють у сфері охорони довкілля, жіночого лідерства та об'єднання громадян.

Фонд демократії

Це програма малих грантів, що сприяє розширенню демократичних принципів громадянського суспільства в Україні через підтримку конкурсних пілотних проектів від неурядових організацій. Проект повинен супроводжуватись рекомендаційним листом і мати підтримку співробітників Посольства США. До проектів, що були заохочені Фондом, увійшли проведення семінару молодих політичних лідерів, видання економічного часопису, різноманітні навчальні програми та конференції.

Американські студії, вивчення англійської мови

Діяльність Відділу щодо підтримки викладачів англійської мови здійснюється Ресурсним центром для викладачів англійської мови, який працює в Національному університеті «Києво-Могилянська академія», та включає в себе продаж навчальних книг і касет, підтримку викладацьких конференцій та асоціацій викладачів англійської мови, надання в користування великої колекції відео- й аудіокасет, методичної літератури для вчителів, проведення семінарів спеціалістами з викладання англійської мови. Відділ також підтримує американознавчі конференції та науковців, які ними займаються, забезпечуючи їх необхідними матеріалами та обладнанням.

Наша діяльність також включає в себе підтримку видань американських книг українською мовою, читання спеціалістами та науковцями лекцій на актуальні теми, сприяння розширеному доступу до Інтернету та розвитку бібліотек.

Центр інформаційних ресурсів

Центр інформаційних ресурсів надає інформацію про США – політику, міжнародні відносини, безпеку, військові проблеми, право, економіку, торгівлю та екологію, культуру та освіту. Центр має в своєму розпорядженні бази даних on-line та на лазерних дисках, збірки документів, довідники на традиційних носіях. Центр співпрацює з урядом, журналістами, вченими, представниками ділових кіл, іншими особами та організаціями, що мають професійну зацікавленість в інформації про Сполучені Штати Америки. Центр надає інформацію факсом та електронною поштою, а також телефоном у разі термінової потреби. Ресурси Інформаційного центру можна використовувати особисто за попередньою домовленістю.

Вісник програм шкільних обмінів
видається і розповсюджується
Відділом преси, освіти та культури Посольства США
в Україні з 1999 року і виходить 4 рази на рік.
Всі матеріали розміщені також на веб-сторінці
http://visnyk.iatp.org.ua
Менеджер проекту Наталія Єремєєва
(ел. пошта: visnyk@usembassy.kiev.ua)

Наша адреса:
04050, Київ, вул. Глибочицька, 4
Тел.: (044) 490-40-26; 490-41-16

Детальнішу інформацію про програми і діяльність Відділу преси, освіти та культури можна знайти, завітавши на нашу веб-сторінку:
www.usembassy.kiev.ua

Від редакції.

Ми поважаємо Вашу думку. Відділ преси, освіти та культури Посольства США не завжди поділяє погляди авторів статей. Ми чекаємо на Ваші ідеї і статті. Посилання на передруки з видання «Вісник програм шкільних обмінів» обов'язкові.

Видавничий дім «КМ Академія».
04070, Київ, вул. Сковороди, 2.
Тел./факс: (044) 416-60-92; 238-28-26.
E-mail: vd_naukma@ukr.net
Зам. № 2-197.